

FOLKEBIBLIOTEKET
DEPOTBIBLIOTEK

Samvirke

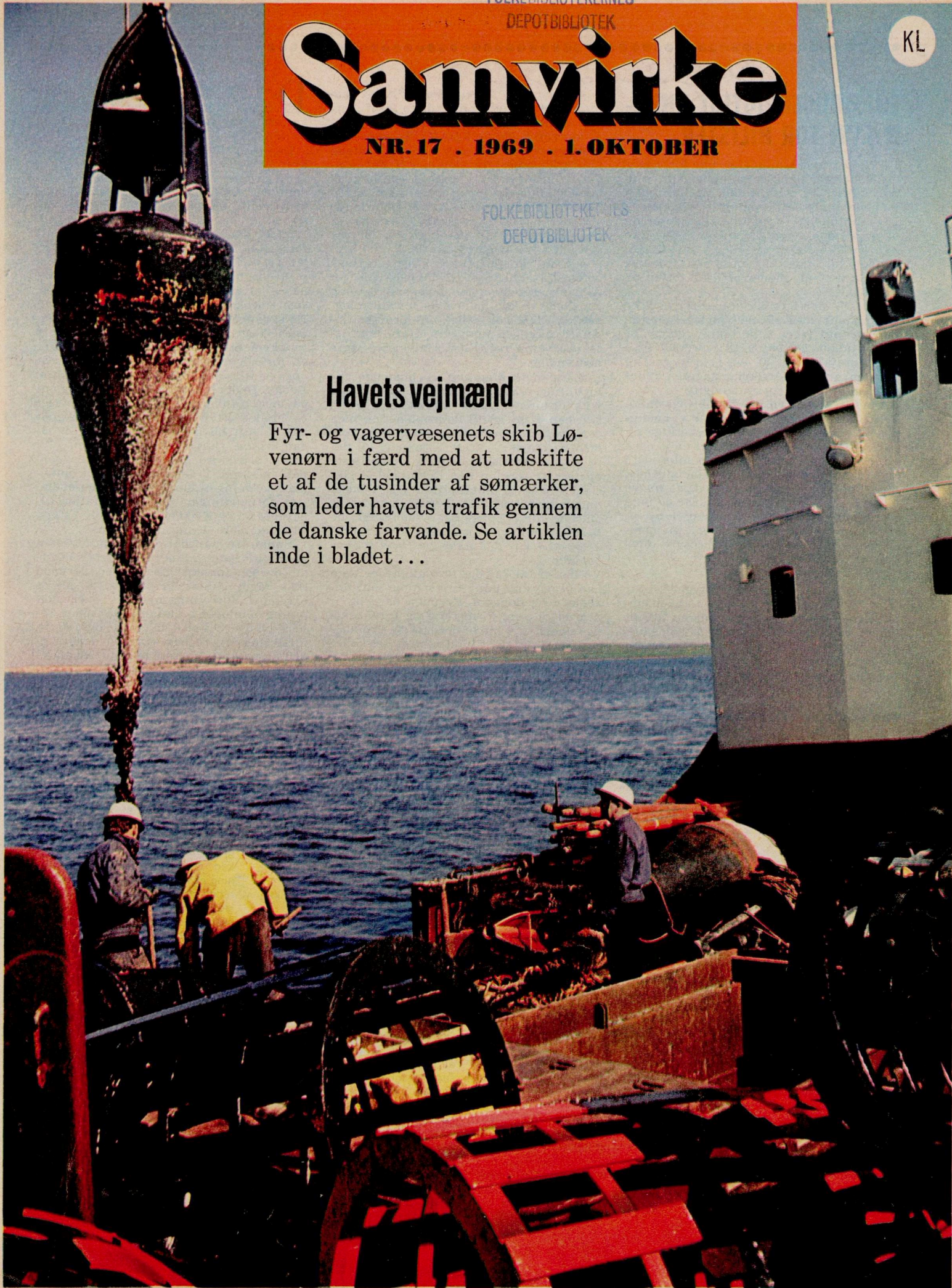
NR. 17 . 1969 . 1. OKTOBER

KL

FOLKEBIBLIOTEKET
DEPOTBIBLIOTEK

Havets vej mænd

Fyr- og vagervæsenets skib Løvenørn i færd med at udskifte et af de tusinder af sømærker, som leder havets trafik gennem de danske farvande. Se artiklen inde i bladet...

FORBRUGERRIGTIGT ANKENÆVN FOR BILISTER

I forhold til en almindelig, lille forbruger er et forsikringsselskab en gigant, som nok kan få ham til at føle sig lidt mat i knæene, hvis det kommer til klammeri. Det almindelige i sådanne tilfælde er da også, at den forsikringstager, som ikke kan snakke sig til rette med sit selskab, simpelt hen giver op. Også i de tilfælde, hvor han stadig mener at have retten på sin side.

Det kan den forsikrede naturligvis ikke være tjent med. Forsikringsselskaberne kan strengt taget heller ikke, for det er sådan noget, der er med til at holde liv i gamle myter om, at en police egentlig ikke garanterer forsikringstageren andet end en solid, fast præmieudgift.

Derfor er tanken om forsikrings-*ankenævn* ganske oplagt, og nu får vi heldigvis det første. Det skal kun beskæftige sig med *autoforsikringer*, men det er jo også en branche, hvor forbrugernes interesse i en sådan ordning er særlig iøjnefaldende. Med den ringe kørefærdighed, *de andre* bilister lægger for dagen, undgår de færreste bilejere en forsikringssag i ny og næ, og problemerne omkring den molesterede karosse kan lejlighedsvis blive ganske spegede.

Det er en væsentlig betryggelse for en bilist, at han nu får et ankenævn at henvende sig til, hvis han mener, at hans forsikringsselskab er for påholdende, og i modsætning til visse andre anke- og klagenævn synes dette at skulle blive helt forbrugerrigtigt indrettet:

* Nævnet kommer til at bestå af fem medlemmer. Heraf bliver de to forbrugerrepræsentanter (udpeget af motororganisationerne FDM og KDAK). To andre repræsenterer forsikringssiden, og endelig indtræder højesteretsdommer *H. Schaumburg* som formand – og altså som neutral opmand, hvis der er uenighed i nævnet.

* Udgifterne betales af det eller de tilsluttede forsikringsselskaber, således at økonomiske grunde ikke kan afholde nogen bilist fra at gå til nævnet.

* Både rent juridiske og mere teknisk betonedede problemer i forbindelse med et mellemværende mellem den forsikrede og hans selskab kan indbringes for ankenævnet, og FDM har stillet sine prøvestationer til rådighed for gennemførelse af de tekniske undersøgelser, som måtte være nødvendige.

* Nævnets afgørelse er bindende for forsikringsselskabet. Det er den derimod ikke for bilisten. Hvis han ikke er tilfreds, kan han altså gå til domstolene, og med den nye *retshjælp-forsikring*, som formentlig træder i kraft 1. januar, vil det være en realistisk mulighed for de fleste bilejere at føre en sag. Retshjælp-forsikringen (som vi omtalte nærmere i sidste nummer af *Samvirke*) betyder nemlig, at bilistens forsikringsselskab skal betale de fleste af hans omkostninger ved en proces – også når den anlægges mod selskabet selv.

Bilisten får således to muligheder, som han begge kan udnytte i samme sag: ankenævn og domstol. Foruden naturligvis den udvej, som formentlig og forhåbentlig stadig vil blive den mest almindelige: at tale sig til rette med selskabet om en ordning til begge parter tilfredshed.

Det ser virkelig fint ud. Tilbage er imidlertid spørgsmålet: Hvor mange auto-forsikringsselskaber vil tilslutte sig ordningen?

Da denne artikel blev skrevet, havde kun ét selskab givet tilsagn herom. Det er til gengæld det største, nemlig det andelsejede *MLU*, i hvilket stærkt op mod mod tredje personbil herhjemme er forsikret.

MLU gik straks ind for ankenævnssforslaget, da det blev fremsat af FDM og KDAK. – Vi er enige i, at et ankenævn med den foreslåede opbygning giver bilisten – altså forbrugeren – større tryghed, siger direktør *Lehde Petersen* fra *MLU*. En sådan tryghed og fornemmelse af sikkerhed øger kvaliteten af den „vare“, et forsikringsselskab sælger, og da *MLU* er en forbrugerejet virksomhed, er det vor opgave at konkurrere på pris og kvalitet. Derfor finder vi det ganske naturligt at gå med i ankenævnsordningen. I øvrigt er jeg ikke i tvivl om, at vor praksis godt kan tåle at blive prøvet også ved en sådan instans, slutter *MLU*-direktøren.

For den store gruppe af bilister, som har forsikret i dette selskab, er ankenævnsordningen sikret, selv om der endnu står forhandlinger om visse detaljer tilbage. *MLU* og FDM/KDAK er selv i stand til at etablere denne institution.

Endnu tre måneder efter fremsættelsen af motororganisationernes forslag havde de øvrige forsikringsselskaber derimod ikke taget stilling. Vi håber, at *MLU*s eksempel, forretningsmæssige overvejelser og almindelig omtanke før eller senere vil overbevise dem om, at også deres forsikringstagere har krav på den tryghed og beskyttelse, som et neutralt ankenævn kan skabe.

NORDISK FÆLLESNÆVN FOR VAREDEKLARATIONER

Et forslag om at slå de nordiske varedeklarationsnævn sammen til ét organ, blev overraskende fremsat på Nordisk Råds sidste session. Forslaget kom fra svensk side, og det var måske det mindst overraskende. For i Sverige spiller forbrugerspørgsmål politisk en langt større rolle end hertilands. Der er netop nu en lov undervejs, som skal bane vejen for samling af al statslig forbrugeroplysning.

Norge er dog heller ikke bagud. Det har som det første af de nordiske lande vedtaget en lov, der giver regeringen mulighed for at kræve varefakta udarbejdet på områder, hvor det skønnes nødvendigt.

I sammenligning halter vi en del bagefter herhjemme. Dansk Varedeklarations-Nævns indsats for frivilligt at få handel og industri til at sætte system i vareoplysningen

følges ikke med særlig stor bevidsthed af hverken erhverv, forbrugere eller politikere.

De ulige vilkår til trods er der dog allerede et samarbejde i gang mellem de nordiske varedeklarationsnævn, og en del af overraskelsen over det svenske forslag skyldes måske nok, at nævnene har øget tempoet i de senere år.

Målet: fælles nordiske varedeklarationer er alle for så vidt enige om.

Spørgsmålet er, om man skal fortsætte ad den påbegyndte vej med gradvis samordning ved forhandlingerne mellem eller – som svenskerne foreslår – skære igennem ved at overgive deklARATIONERNE til et fællesnordisk nævn.

Meget taler for et fællesnordisk nævn. De forskelle, der er i lovgivning og i synet på de-

klarationernes udformning kommer et fællesnævn naturligvis også op imod. Men det har chancen for at få en autoritet og dermed en slagkraft, som kan sikre en hurtigere løsning. Og en hurtig løsning er tiltrængt, for jo længere tid der går, desto mere risiko er der for, at bestræbelserne på at samordne ikke kan holde trit med udviklingen i forskelle.

De nordiske varedeklarationsnævn har fra starten arbejdet lidt forskelligt. Jo flere fakta de enkelte lande udarbejder hver for sig, jo mere bliver de låst fast i deres egne systemer og normer.

Sverige har allerede et forspring frem for de andre nordiske lande. Der er udarbejdet 150 svenske normer og der er givet tilladelser til at bruge dem på 899 varer. Til sammenligning kan nævnes, at det danske varedeklarationsnævn har udarbejdet 25 deklarationsnormer, og 110 varer må føre DVNs varefakta på emballagen. Medens svenske firmaer står i kø med deklARATIONSSØSKER, kan man herhjemme konstatere, at mulighederne for mærkning ikke udnyttes af et eneste firma i flere af de varegrupper,

der allerede er udarbejdet normer for.

Man må tro, at det ville skærpe interessen hos industrien i det øjeblik samme deklARATION gjaldt for hele det nordiske marked. Og er der først bedre dækning af varedeklarationer på et område, støtter de hinanden og får større appel – uden at det koster ekstra. Forbrugerne ville også blive mere opmærksomme på deklARATIONERNE, når de kom på flere varer. Dermed ville interessen for forbrugeroplysning i det hele taget antagelig også stige. Måske så meget at det gav politisk ekko.

Allerede forslaget om et nordisk deklARATIONsorgan har haft sin virkning ved den debat, det har fremkaldt om samarbejdet.

I en rapport fra det seneste møde mellem de fire nordiske deklARATIONsorganer kan man glæde sig over, at nævnene for at sætte fart i udviklingen vil udarbejde et nyt program for det videre samarbejde.

Hvad enten de fællesnordiske deklARATIONER skal gennemføres på den ene eller den anden måde, må man håbe at det lykkes snart.

Slikporrer med rørt smør: En delikatesse!

Køb tykke slikporrer - eller om foråret: spinkle nye porrer. Rengør porrerne omhyggeligt. Skær evt. et snit lidt ned på langs for at befri dem for jord og sand.

Kog porrerne til de er tilpas møre. Normalt 10 minutter til et kvarter.

Serveres med koldt smør eller rørt smør.

Slikporrer med rørt smør kan serveres enten som forret eller mellemret - de er lækre alene eller som ledsager til al slags kød.

SMØR

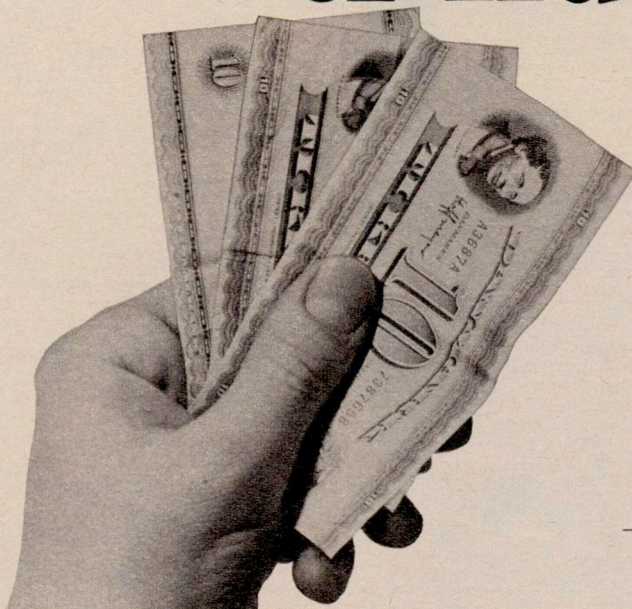
smager dobbelt så godt

Annonce nr. 4 i en serie på 12

tak for tilliden...

35 pct. af Andelsbankens kunder
er nye kunder,
der er kommet til os
inden for de sidste 3 år.
En så enestående
tilgang giver dejlig medvind
— og forpligter os til
på alle måder at leve op
til det gode ry
som banken med den gode service.

**ANDELS
BANKEN**

— lige noget for Dem

Det forpligter at sige NEJ

På linje med Samvirkes artikler i nummer 16 (15. sept.) om kontrollen med elmateriel, skriver tidligere chefredaktør Hakon Stephensen i elforbrugerbladet ELNYT på sin fornøjelige måde et indlæg om ganske det samme emne:

Når man har tilbragt nogle få uger i Italien og søgt at indrette sig behageligt i det, man kalder et første klasses hotelværelse, så forstår man egentlig ikke, at den nation overhovedet eksisterer mere.

Efter danske normer for elektriske installationer, der er udformet under hensyn til risikoen, dels for legemsbeskadigelse og dels for ildspåsættelse som følge af mangelfulde el-anordninger, så skulle død og brand være en dagligdags begivenhed i ethvert italiensk hotel. Men på en eller anden mærkelig måde går det, selv om ledningerne hænger og dingler og på sine steder er forbundet med knuder og hæfteplaster.

Efter sigende er forholdet det samme i Spanien. England er noget bedre, men det ser ud, som om de fleste installationer var udført af dronning Victoria personligt.

I vort lille land har vi det helt anderledes. Her er D-mærkningen en garanti for, at de enkelte installationsdele er forsvarligt udført – og det bør man i og for sig være glad for.

Men desværre har trygheden tilbøjelighed til at gå ud over frihed.

Der er da også adskillige former for el-teknik, som ikke når frem til det danske marked, fordi de pågældende frembringelser ikke har kunnet passere D-prøvens nåleøje.

Det kan man godt gå og ærgre sig over, da det ofte er fikse ting, der går vor næse forbi.

Jeg skulle for nylig tale med en mand og gik op på hans kontor om eftermiddagen. Han er en hyggelig fyr og sad netop med en kop dampende te foran sig på skrivebordet.

– Vil De ikke have en kop med, sagde han gæstfrit.

– Åh, det er så megen ulejlighed.

– Ikke spor, den laver vi på to minutter.

Så hentede han en stor te-kop, som han havde fyldt med vand fra vandhanen og ud af et nydeligt lille etui trak han en diminutiv dypkoger (er det ikke sådan, tingesten hedder?). Den satte han ned i koppen. Et øjeblik efter kogte vandet, og teen blev lavet ved hjælp af et „tebrev“. Den smagte fortræffeligt.

– Hvor køber De sådan et apparat, udbød jeg begejstret.

– Det kan man ikke få her i landet. De er ikke tilladt. Jeg har købt den i Tyskland. Jeg har to. En her og en i min rejsetaske, så kan jeg altid lave en kop te, når jeg får lyst.

Resultatet var, at jeg gik på tourne i køkkenudstyrs- og installationsforretninger og spurgte efter dypkogere.

Man viste mig nogle mægtige apparater, der lignede maskingeværer, men hans lille eksemplar fandtes ganske rigtigt ikke.

En venlig installatør forklarede mig, at han godt kendte typen.

– Men den er ikke tilladt i Danmark, sagde han og så strengt på mig, som om jeg havde været ude efter at købe hash.

Her står vi så overfor det vigtige problem: Kontrol og initiativ.

Jeg har som sagt al mulig respekt for D-mærket, men ensidig kontrol er kulturfjendtlig. Kontrolinstitutioner bør altid være forbundet med formidlingsinstitutioner, der straks træder i funktion, hvis kontrollen har sagt: NEJ.

Opgaven må være at løse de problemer, der har dannet grundlag for den negative reaktion.

Gennem mange år har byggeriet i Danmark lidt under kontrolsystemets ensidighed, hvor myndighederne kun siger NEJ uden at føle sig forpligtet over for opgavens praktiske løsning. Jeg vil indrømme, at det gælder ikke specielt for EL-branchen – den har måske endog været særdeles fremmelig, men det skal under alle livets forhold være forbundet med et ansvar at sige NEJ.

LANDMÆND OG ENTREPRENØRARBEJDE

Formanden for Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbunds Anlægs- og Bygningsgruppe, Erik Bording, har sendt os følgende indlæg:

I Samvirke nr. 14, 1969, var der en artikel med overskriften: „Jord- og Betonarbejderne er alle gårdejere eller forpagtere“. Der kunne – og det havde vel været mere betegnende – lige så godt have stået: „Hvad der sættes til på karrusellerne, må tjenes ind på gyngerne“.

Artiklen og i særdeleshed de udtalelser, der i denne er fremsat af flere landmænd, må opfattes som et slag i ansigtet på de af vore medlemmer, der normalt beskæftiger sig ved anlægs- og bygningsarbejde og dermed er underkastet de overenskomster, der gælder på dette område. Lad os tage nogle eksempler:

Gårdejer Erik Holmgård Nielsen, Gerdrup ved Roskilde, kommer med følgende visdomsord efter først at have omtalt, hvilke maskiner hans „entreprenørvirksomhed“ er i besiddelse af: „Vi speku-

lerer imidlertid på helt at kvitte landbrugsmaskinerne, da det er indlysende, at der er langt flere penge at tjene ved entreprenørarbejde. Vi har tit – et sjak på fire mand – tjent 5-6000 kr. på en dag, og det er mange penge, i hvert fald for en landmand.“

Jeg kan oplyse Holmgård Nielsen om, at det er det så sandelig også for dem, jeg igennem mit virke kender som jord- og betonarbejdere. Der er måske den „lille forskel“, at det vil tage „mine“ jord- og betonarbejdere et betydeligt flere antal dage (ca. fjorten) at opnå den fortjeneste, som Holmgård Nielsens supermænd er i stand til at oppebære på én dag.

Videre oplyser Holmgård Nielsen, at han og hans folk maksimalt bruger tre ugers arbejde om året på Nielsens landbrugsbedrift, der er på 100 tønder land!!

Her har jeg i min naivitet gået og haft lidt småondt af de stakkels landmænd, der måtte slide fra tidlig morgen til sen aften, og så får jeg nu at vide, at arbejdet med 100 tønder land tager tre uger årligt, men det må retfærdigvis nævnes, at i dette tidsrum bliver der efter Holmgård Nielsens udtalelser også arbejdet næsten i døgn drift.

I artiklen udtaler forpagter Hans Hansen, der selv dyrker 110 tønder land, at også han udfolder bestræbelser for at få den megen fritid udnyttet ved jord- og betonarbejde, men enten er han mere beskedent end de øvrige i „faget“, eller også snyder det øvrige „sjak“ ham for en del af fortjenesten, for han opgiver kun ca. 10.000 kr. som

ekstra årlig fortjeneste, men det er måske tallet fra selvangivelsen, der er smuttet ind her?

Og så er der endelig gårdejer Carl Jensen, 55 tønder land, og hertil yderligere for nylig forpagtet 50 tønder land. Hertil kommer arbejdet med at passe 200 svin. – Disse arbejder forhindrer dog ikke vor Jensen i at påtage sig entreprenørarbejde en stor del af året for – som han udtaler – at kunne betale skat og moms.

Jensen har dog „kun“ beskudt 500 kr. om ugen, og så er det op til regnefærdige læsere at finde ud af, hvor stor en andel heraf der er skat, og hvor meget der går til moms.

To andre gård-, jord- og betonarbejdere udtaler sig nogenlunde på samme vis som de tre foran-nævnte og har ligesom disse føjet „jordpuklen“ til deres daglige interesseområde.

Jeg ved, at alle „mine“ jord- og betonarbejdere har taget sig til hovedet og er blevet gram i hu, da de læste artiklen i „Samvirke“, i særdeleshed når de af deres beskudne indtægter er med til at støtte det betragtede landbrug igennem skatter – hertil kan lægges, at de ikke selv har noget landbrug at småpusle med, når de enten på grund af vejrliget eller arbejdsmangel er tvunget til at gå ledige.

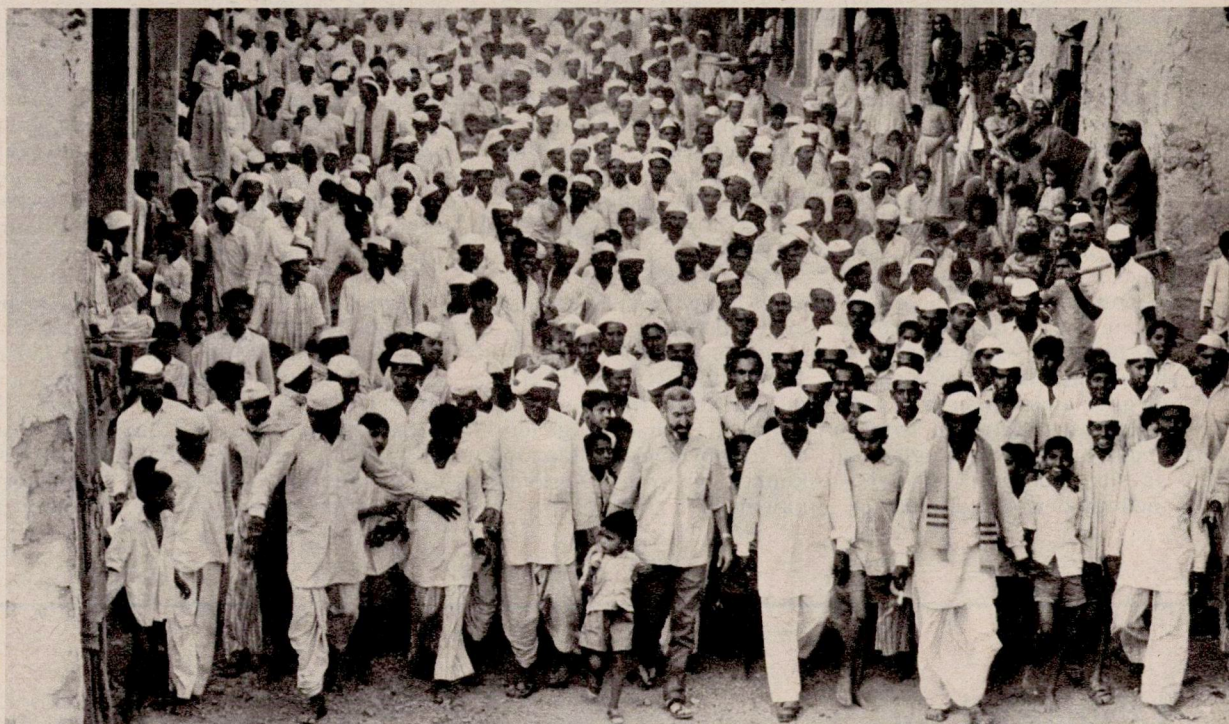
Når en del af mine bemærkninger til artiklen har fået en lidt ironiserende form, må årsagen søges i, at jeg vel mener, at artiklen fortjener et ord med på vejen, men på den anden side ikke fortjener at blive taget helt alvorlig.

ERIK BORDING

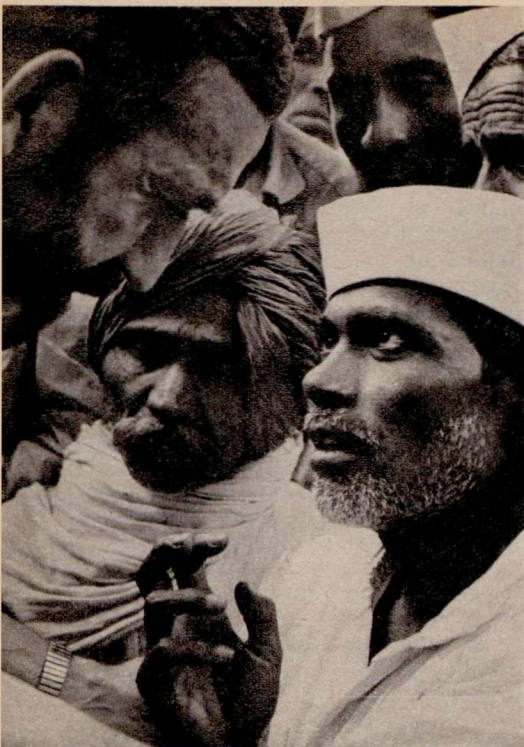
Den 43-årige spanske jesuitepræst Vincente Ferrer missionerer blandt de fattigste indiske bønder. Men hans overordnede ser mistænksomt på hans missionsgerning, for han omvender ingen. På sine rejser med oksetrukken kærre fra landsby til landsby (billedet herunder), er han ikke i præstedragt, og når han taler til bønderne er emnet ikke religion, men fordelene ved at arbejde sammen. På billedet til højre ses den storslåede velkomst, der blev ham til del, da han fornylig vendte tilbage til Indien efter at være beordret ud af landet af regeringen. Folket krævede nemlig, at han fik lov til fortsat at virke. Alle indbyggere i byen Chikhalahal mødte op for at ledsage ham gennem byen ud på markerne for at tilse de brøndboringer, som Ferrer har opmuntret dem til at foretage, og som har givet bønderne nyt livshåb, fordi der er kommet rigeligere afgrøder på jorderne.

Fotos: Co Rentmeester, dansk eneret: Samvirke.

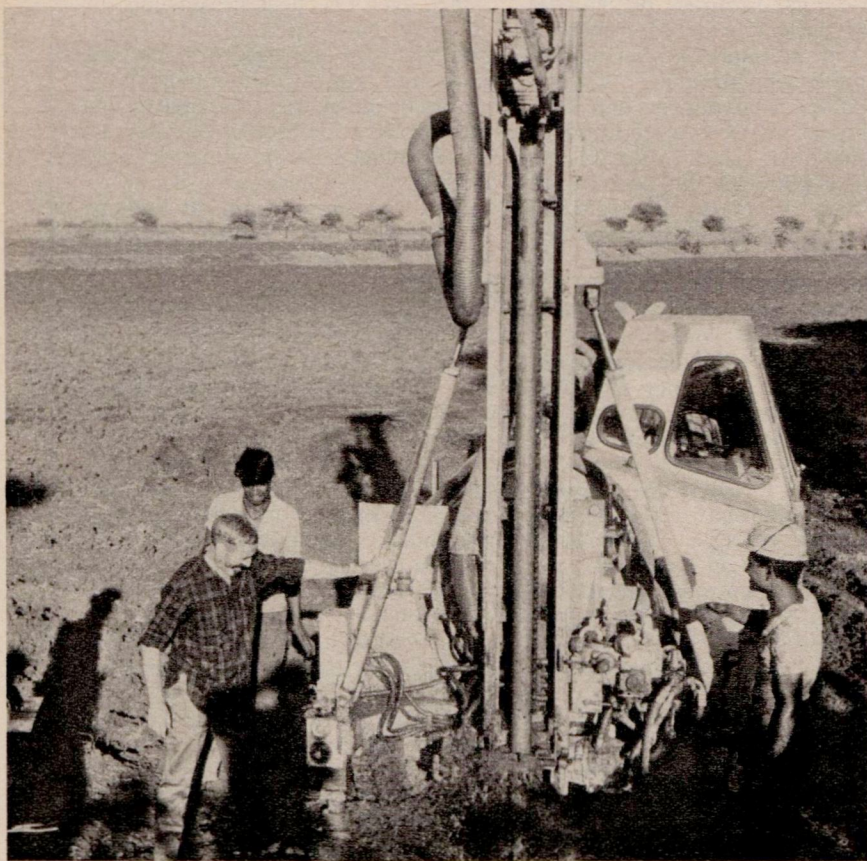

Hans budskab er SAMVIRKE

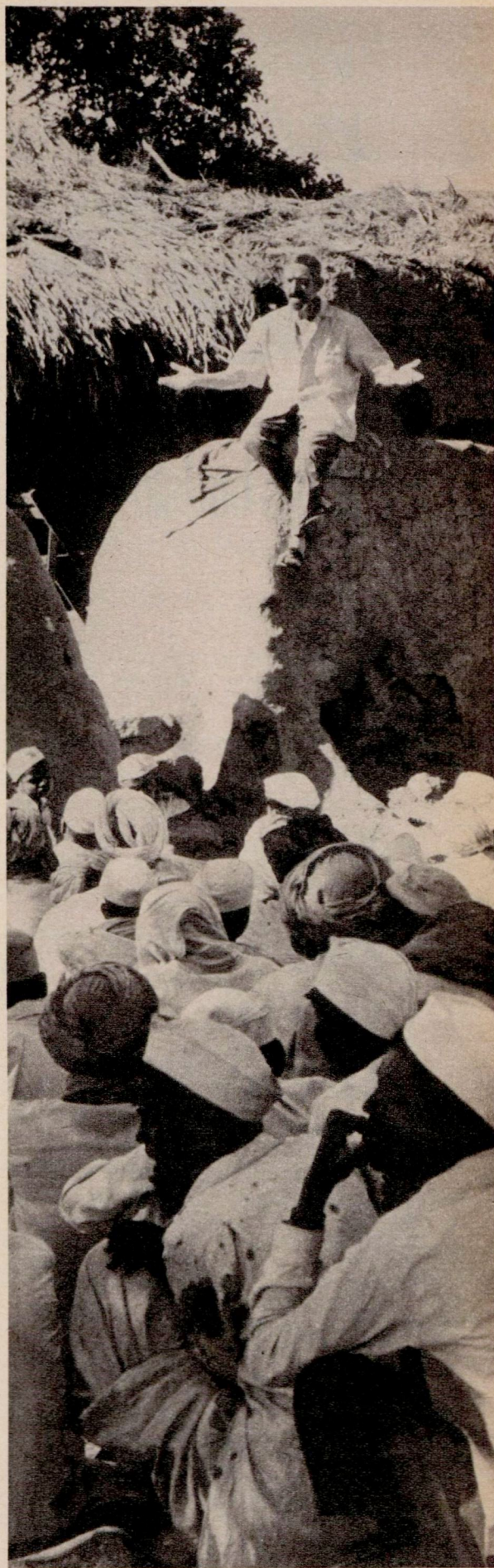
En spansk jesuitepræst, der hellere graver grøfter end omvender indere, har vakt folkerøre i Indien. I stedet for normal missionsvirksomhed går han ind for at fremelske broderskab og sammenhold ved at igangsætte andelsarbejde. Tusinde brønde, gravet i løbet af få år i en fattig egn i Bombays nærhed, er et af de synlige resultater af hans virke.

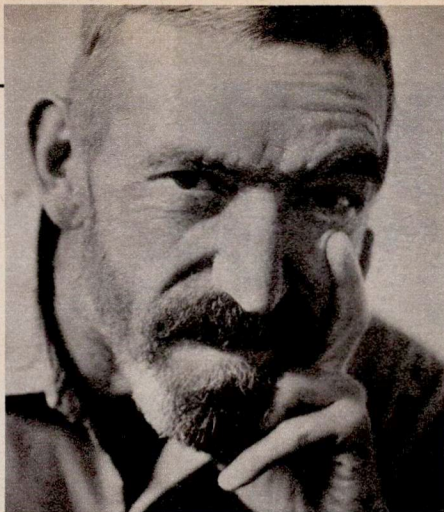
Overalt, hvor Fader Ferrer færdes, kommer folk for at tale med ham, for at få råd af ham eller for at takke ham for vandet til deres marker. Ofte tiltales han som Baba Ferrer. Baba er den tiltaleform, der bruges over for Indiens egne „helige mænd“. Uden at have tilstræbt det, er Fader Ferrer lige ved at være en levende indisk helgen.

I Kana forvandlede Kristus vand til vin, siger Vincente Ferrer, men her i Indien ville han have gravet brønde. På tre år har Ferrer fået fattige indere i tusindvis til i samarbejde at grave tusinde brønde, som nu frugtbarger jord, der før lå størket hen. Hver brønd er en lille andelsforening, men den er kapitalløs, fordi medlemmerne kun har deres armkræfter at give som indskud. Når afgrøderne forøges, afleverer bønderne en vis del af høsten til Ferrer, som på denne måde får såsæd til fordeling på steder, hvor denne tiltrænges. På billedet ovenfor ses han ved sin modelboring, og til højre taler han til mændene i en landsby. Han taler folkets lokale dialekt (med accent), han prædiker sjældent religion, men han taler jævnt og ligefremt om, hvad bønderne kan nå for sig selv og for andre når de blot arbejder sammen.

**Se også artiklen
på følgende side**

Den spanske jesuitepræst, Vincente Ferrer, der hellere graver brønde end omvender indere.

Hans budskab er SAMVIRKE

Da fader Vincente Ferrer kom til Manmad i Indien for ti år siden, var han 33 år gammel. Han havde lige gennemgået den jesuitiske præsteskole i Spanien og havde afslået en lærerstilling

Pas krympet herre undertøj

STOL PÅ
STØRRELSES-
MÆRKNINGEN,
når De køber
PASKRYMPET
STAFET. Det er
kvalitets-undertøj,
der ikke kan
krympe...!

Paskrympet herreundertøj - kun i

BRUGSEN

på et katolsk elite-gymnasium. Han meldte sig frivilligt til missionsarbejde. Derfor var han beordret til byen Manmad, et par hundrede kilometer fra Bombay. I Manmad fandt han en forfalden missionsstation i en forarmet by og dertil sin forgænger, en gammel jesuitepræst, der havde tabt al mod, efter at missionsgerningen så tydeligt var endt som fiasko.

- Vi spilder vor tid her, sagde den gamle. - Folk er alt for sultne til at bekymre sig om omvendelse. De er fjendtlige over for os, og de går ikke af vejen for at vise det.

Fader Ferrer fik det hurtigt at føle. En gruppe omstrejfende børn søgte at stene ham. Da han beklagede sig til landsbyens førstemand, sagde denne: - Vi er hinduer. Vi har ikke brug for religion, men for mad.

Så begyndte Fader Ferrer at missionere for en helt anden sag. Han talte til bønderne om broderkærlighed, om sammenhold og om samvirke. Han fortalte, at bønderne kunne samarbejde inden for en andelsforenings rammer og således forbedre deres kår ved egen indsats. Disse ord kolliderede stærkt med den opgivelsesens ånd, der prægede alle Manmads bønder, og den kolliderede også med deres traditionelle individualisme. Men efter nogen tids virke lykkedes det ham alligevel at finde forståelse hos nogle, der syntes om den mærkelige spanier, som talte deres eget sprog.

Disse bønder fik han samlet om en andelsopgave. Indskud af nogen art kunne de ikke yde, for de havde ingen penge. De havde kun deres armes kræfter, men det var også nok. Foreningen satte sig som opgave at få gravet en brønd.

For ikke at optræde som bedrevide, lod Fader Ferrer brøndgravningen foregå efter egnens skikke. Det vil sige, at bønderne sendte bud efter en vandsøger, der gik over lerjoden med en splittet kvist i begge hænder. Pludselig bøjede kvisten sig ned og manden råbte: grav! Fem meter nede stødte man på en vandåre.

Vandet skulle bruges til overrislinger, og hverken bønderne eller Ferrer havde penge til at købe redskaber eller materialer for. Derfor opsøgte Ferrer sine foresatte i Bombay, men de var mere interesseret i omvendte sjæle end i brønde, og Ferrer blev sendt tilbage. Men han fik med sig en jævndrengende præst, Angelo Montalvo, hvis opgave skulle være at bremse Ferrers landbrugsamatøroptræden og fastholde ham i missionsarbejdet. Montalvo kunne lige så godt være sat til at holde monsunregnen tilbage. I stedet omvendte Montalvo sig og blev Ferrers

begejstrede medhjælper. Sammen overvandt de mange af de økonomiske kriser, andelsarbejdet led under.

Når penge-kassen var helt bundskrabt, ikklædte de sig deres præstekjoler og tog til Bombay, men til byens store hoteller og dyre barer i stedet for til de kirkelige overordnede. Montalvo er en dygtig guitarist og tilhænger af hitmusikken, og han spillede løs, mens Ferrer gik omkring med huen.

Sammen fik de også sat skolearbejde igang. På tre år havde de samlet 1500 elever i 28 klasser, og ikke alene ledede de undervisningen, men de fremskaffede også husly og mad til eleverne - såvel som til 800 hjem- og forældreløse børn, der søgte ly ved skolen.

Sideordnet med skolearbejdet havde de spredt Ferrers samarbejdsevangelium så vidt, at der var gravet andelsbrønde i 700 landsbyer i området omkring Manmad. Så greb den indiske regering sidste år ind. Ferrer havde trådt indiske politikere over tærne i sit arbejde for at samle bønderne om andelsarbejdet. Han fik udrejseordre. Da det var kendt, gik to tusinde bønder fra Manmad-egnen i protestmarch de næsten 250 kilometer til Bombay. Et protestmøde i denne store by samlede 25.000 mennesker, og denne reaktion var så voldsom, at Indiens premierminister, Indira Gandhi, greb ind og fremkom med et kompromisforslag: Fader Ferrer skulle følge udvisningsordren. Men hvis han en måned senere søgte ny opholds- og arbejdstilladelse, ville den blive bevilget, dog måtte han arbejde et andet sted end på Manmad-egnen.

Derfor blev hans tilbagekomst til Indien rene folkefester i fattige indiske landsbyer. Han arbejder nu i den indiske delstat Andhra Pradesh, men hans arbejdes mål er det samme som før: at søge at samle de fattige bønder i samarbejde til egen og fælles gavn. Delstatens regering støtter hans indsats, og siden hans tilbagekomst er der allerede gravet tre-fire hundrede nye andelsbrønde, og dermed er der lagt grundlag til en levede stigning i de fattige egne. Den ufrivillige „ferie“ havde desuden den gavnlige virkning for Ferrer, at han nu kan tigge i Spanien, når hans andelsforeninger for alvor mangler penge. Ferrers andelsbevægelse er kun en begyndelse, og den vil næppe melde sig i koret af de store organisationer, for dertil er dens medlemmer alt for dårligt stillet. Des tydeligere ses det, at andelsbevægelsens samarbejds-tanker lader sig anvende overalt og under alle vilkår.

hver ting har sin plads...

— den rigtige — i Deres nye Tectum Køkken!

Se selv, hvor meget det rummer — der er tænkt på det hele! De får nemt fat i alt det, De skal bruge — og det går hurtigt at få det stillet på plads!

De vil glæde Dem hver dag — over Deres smukke nye Tectum Køkken. Ring efter den store farvebrochure — eller kom ind og se grundigt på Tectum Køkkenet.

Permanente udstillinger i:

KØBENHAVN	ODENSE	ÅRHUS
Rosenørns Allé 18	Nørregade 49	Frue Kirkeplads 4
1970 København V	5000 Odense	8000 Århus C
(01) 39 25 22	(09) 14 34 11	(06) 13 35 33

ANVA, Vesterbrogade 2 E, 1620 København V.
BYGGECENTRUM, København og Middelfart.

TECTUM
DANSK KØKKENSÆT

KUPON

Send mig straks gratis de store, illustrerede
brochurer over TECTUM KØKKENET

Navn: _____

Adresse: _____

By (postnr.): _____

Lægens spion- øje står på

25.000 STILKE

Fremstillingen af millimertynde glasfiberslanger bygget op af 20-25.000 enkelte fibre gør det muligt for lægerne at se længere og lettere ind i det menneskelige legemes indre.

Nysgerrige, kraftigt lysende og fjern-dirigerede glasfiberslanger er en af årsagerne til, at vi mennesker efterhånden har færre og færre hemmeligheder tilbage om, hvad der sker i vores indre. En ny vidundertechnik, *fiberoptik*, der især er blevet kraftigt udviklet det sidste par år, har givet lægerne langt bedre muligheder end hidtil for at kigge ind i menneskelegemet – i maven, brystkassen, bughulen og en række andre organer, ja, endog i de komplicerede knæled.

Udviklingen af de fiberoptiske instrumenter har gjort det muligt at stille en sikrere diagnose og dermed, at gennemføre en mere effektiv behandling ved en mængde sygdomstilfælde. Ofte betyder den nye

Selv om man bogstavelig talt slår knude på glasfiberbundet (der her er indkapslet i den sorte slange) vil glasfibrene lede lyset fra den ene ende til den anden, og på tilsvarende måde kan lægen „se om hjørner“.

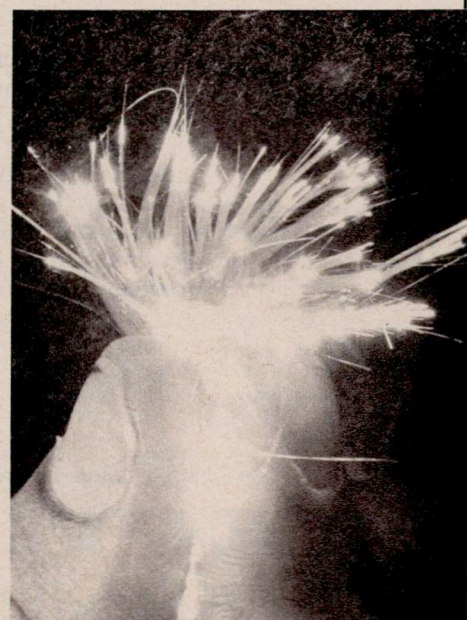
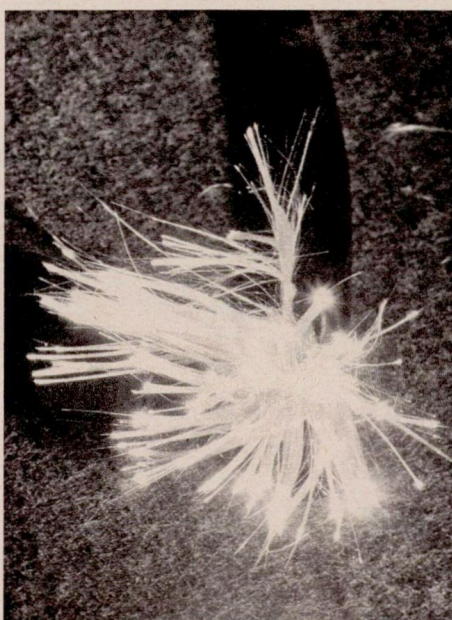
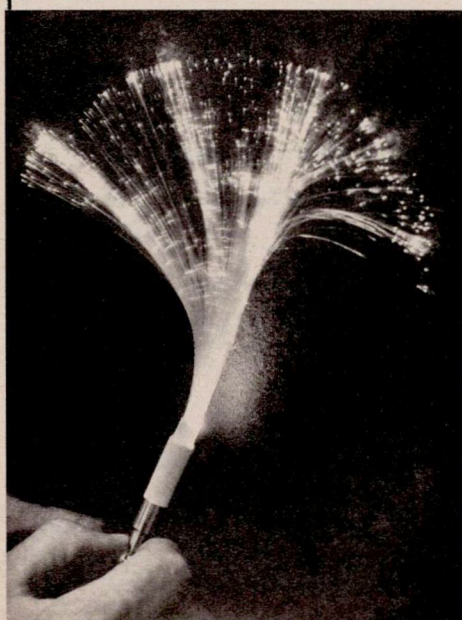
teknik desuden, at man kan spare en operation, og desuden er selve undersøgelserne gennemgående til mindre gene for patienterne, end hvis man brugte de tidligere anvendte instrumenter.

Lyset „slår smut“ gennem den hårfine fibertråd

Glasfiberslangerne er så bøjelige, at man kan slå knude på dem, men alligevel kan lægerne både kigge og fotograferer igennem dem, efter at de er ført ind i legemet, enten gennem de naturlige åbninger eller gennem et lille, operativt snit.

En enkelt slange er bygget op af 20-

Dersom man skærer glasfiberslangen over, vil man få et tydeligt indtryk af fibrenes evne til at lede lyset, så det formelig sprudler ud af fiberenderne, uanset hvor mange knuder og krumninger der ligger mellem dem og lyskilden. Billederne viser glasfibre af forskellig tykkelse, de groveste er omtrent som menneskehår. Nogle af dem forekommer tykkere, men det er, fordi det er hele bundter af fibre, man ser – hvert bundt indeholder hundreder af enkelte glasfibre. Og de skal alle ligge i den pinligste orden, for at instrumentet er noget værd.

25.000 glasfibre. Hver af disse fibre, der er tyndere end et menneskehår, består af to slags glas, som har forskellige brydningsgrader. Når der så sendes lys gennem de tusinder af fibre, sørger det yderste lag for, at den mikroskopiske lysstråle bliver inde i fibren. Glasset i midten af fibren leder lysstrålen, der hele tiden slår bitte-små smut efter princippet: indfaldsvinkel = udfaldsvinkel.

Lyset reflekteres derfor videre gennem fibre, selv om man bøjer dem. Man kan i øvrigt opnå en lignende virkning ved at sende lys gennem en ganske almindelig plexiglasstang.

Det er kun muligt at kigge gennem fibre, hvis samtlige 20.000 ligger nøjagtigt parallelle. Hvis der er den mindste uorden, kan man intet se. Såfremt fibre kun skal bruges som lysleder, anvendes en grovere type, der ligger hulter til bulter. Begge typer fibre fremstilles af flydende glas, der trækkes ud - som et stykke tygegummi - omkring en tromle.

I de hypermoderne instrumenter føres lyset ind i fiberslangen fra en speciallampe med en styrke på fra 150 til 1000 watt. Lysstrålen, der sendes ind i fibre, er fantastisk skarp, da den ved hjælp af hulspejle og linser koncentrerer ned til en diameter på kun cirka fem millimeter.

En sådan slange kan for eksempel føres op i blæren, hvor lægerne ved hjælp af det meget kraftige fiberlys kan finde den kun tre mm store åbning, der går op til nyrerne. Via fjernstyring kan man i dag føre et kateter gennem denne åbning og op i nyrerne. Og det er kun et spørgsmål om få år, inden det også er muligt at skubbe glasfberslangen videre samme vej helt op i nyrerne, som lægerne så kan betragte indvendig fra uden så meget som at lave en ridse i patienten. Men så langt er man endnu ikke nået, da de tyndeste glasfiberlys-slangers måler fem mm i diameter og således er for tykke til at passere gennem kanalen fra blæren til nyrerne.

Meget lettere for patienten

Inden man opfandt glasfiberslangerne, måtte man for at kunne se ind i et menneske føre lyskilden med ind i legemet. De ældre instrumenter, hvor synsfeltet blev udvidet ved hjælp af et optisk system af linser, var ude i spidsen forsynet med en elektrisk pære. Den blev tændt, når instrumentet befandt sig for eksempel i mavesækken. Der var en lang række ulemper ved dette system: pæren blev varm og kunne brænde slimhinderne, der skete ofte kortslutninger, eller pærene simpelt hen sprang.

Desuden skulle patienten faktisk være lidt af en sabelsluger for at kunne kapere det stive instrument, og endelig blev udbyttet af en undersøgelse forringet, både fordi lægerne kun kunne overskue mindre partier af mavesækken, og fordi lysstyrken svækkedes betydeligt af det optiske system, man måtte anvende.

Man har kendt bøjelige instrumenter til sådanne maveundersøgelser i fem-ti år, men det er først de sidste to år, der er sket en afgørende udvikling. Instrumenterne er nu blevet så tynde og lette at indføre, at enhver kandidat eller sygeplejerske i realiteten kan forestå en sådan undersøgelse. Det er nu ikke sværere at føre et gastroskop ned i maven end den gummislange, der bruges til at tømme mavesækken ved udpumpninger.

Er De "dus" med Deres symaskine? -ellers prøv Major Letvægt. Så bliver De det!

MAJOR LETVÆGT er en avanceret el-symaskine, der kan det hele! Foruden zig-zag, brodering, stopning, knaphulssyning m. m. - kan MAJOR LETVÆGT i én arbejdsgang sy dobbeltsømme og brodere med 2 farver. Den har nemlig dobbeltnål! - Og takket være den tværstillede griber er MAJOR LETVÆGT legende let at betjene. Prøv en MAJOR LETVÆGT nu - 698,- den koster kun

BRUGSEN

- disse tænder og alle tænder
fortjener
en ny

Tandex væbnet til tænderne...

Bay & Vissing A/S

**KUNSTIGE
TÆNDER**
strålende rene
i løbet af
nul
komma
fem

den
med
den
blå
dråbe...

- det nye rensemiddel til
kunstige tænder fjerner
tobaksbelægning og gør
tænderne strålende rene.

SMOKERS

DANAPIN
BRUSEBAD

- er en ny hudnærende shampoo.
Den giver et ekstra mildt skum,
der trænger ind i alle porer, uden
at udtørre huden... Efter hvert
bad får De en »ny« helt ren og
fantastisk smidig hud... Prøv
DANAPIN Brusebad - det er dej-
ligt - også til hårvask.

everton - det er den vi kan li'
mild og god i piben dagen lang...!

**Fotograferer mavesækken
og henter vævsprøver med tilbage**

De tip-top moderne gastroskoper til 30.000 kroner er forsynet med en fotokasse på størrelse med en lille pegefinger. Dette fotografiapparat er meget primitivt. En mekanisme trækker blot den 2 mm brede film hen foran en linse, hvorefter der sendes lys ned gennem gastroskopet i det tidsrum, der ønskes eksponering. Det er også muligt at fotografere ved hjælp af et apparat påmonteret den udvendige åbning af gastroskopet.

De mest avancerede instrumenter er i spidsen monteret med en lille tang, der kan afskære vævsprøver, samt yderst ude med et drejeligt led. Det kan sno sig omkring alle forhindringer, og da samtidig synsfeltet gennem øjet i spidsen af leddet ved hjælp af bedre fiberoptik nu spænder over 60 grader, kan gastroskopet undersøge enhver afkrog af maven.

Med et andet instrument, et *duodenskop*, kan lægerne gå endnu videre og undersøge tolvfingertarmen – det øverste afsnit af tyndtarmen nærmest mavesækken. Og den dag er ikke fjern, hvor lægerne ved hjælp af endnu tyndere og endnu mere bevægelige fiberoptiske instrumenter kan finde vej gennem hele tarmsystemet – altså i bogstaveligste forstand fra ende til ende!

Der er allerede i USA forsøgsvis lavet 6-7 meter lange instrumenter, og de første mennesker har prøvet at få trukket tynde glasfiberslanger gennem hele tarmsystemet. Forsøgspersonerne slugte en trisse tråd, og da denne tråd ved hjælp af de naturlige fordøjelsesprocesser var ført gennem hele tarmsystemet og ud igen, blev den brugt til at lede en tynd glasfiberslange gennem menneskelegemet – fra hoved til hale. Lægerne kunne herunder ved hjælp af det stærke fiberlys, der ikke taber kraften selv om der slås aldrig så mange knuder på slangen, for første gang betragte et levende menneskes tarmsystem indvendigt fra.

Endnu er instrumenterne dog ikke så styrbare, at de på egen hånd kan finde vej gennem de mange meter tarme. Med et rectoskop kan man endnu kun gå 30 cm ind i tarmen bagfra, men der er fremstillet en prototype, der kan føres en hel meter ind.

**Måske muligt at se gennem blodårerne
ind i hjertet**

– Det gælder for lægerne om at kunne se mere og mere, tidligere og tidligere, og hver gang det lykkes instrumentfabrikerne at fremstille fiberlysoptik med endnu mindre diameter, siger lægerne straks: hov, nu kan vi føre fiberlysslangerne ind et nyt sted, fortæller man hos et af de største medlemmer af Den kirurgiske og medicinske Branche-Organisation, firmaet *Simonsen & Weel* i Albertslund, der forhandler amerikansk hospitalsudstyr. Når diameteren bringes yderligere ned, til cirka to mm, kan man forudse, at det også bliver muligt at føre fiberlysinstrumenter ind i hjertet via blodårerne og på denne måde kigge på hjertesygdommene indefra.

Problemet med at formindske diameteren består i at lave de enkelte fibre endnu tyndere. Det kan nemlig ikke nytte noget at skære ned på antallet af fibre, da billedkvaliteten så forringes stærkt.

Kurt Bülow

Ved De, hvad moderne vaskemidler kan gøre for Deres tøj?

-ellers gå i Brugsen og få ren besked om vask!

BLIDA til finvask
SUPER BLENDA (på sæbebasis) til storvask
BIO PANZYM til forvask og iblødsætning
TOPPING til blødgøring
SUPER NU HVID (syntetisk) til storvask

De kan bruge Super Blenda til al slags vask - og det er mægtig rart! Og så er Super Blenda det eneste lavtskummende, selvkvirkende vaskepulver på ren sæbebasis. Hvis De ikke ved, hvad det betyder, så prøv og kik på tøjet!

* Super Blenda - fra en af forbrugernes egne fabrikker - fås kun i Brugsen! Så varedeklaration og kvalitetskontrol er naturligvis i orden! Derfor går De godt i byen, når De går efter Brugsens egne varer. Der er ikke sparet på kvaliteten - kun på prisen!

BRUGSEN

ALDERDOMS- HJEMMENE borte om ti år

I dag bor der 20.000 ældre medborgere på Danmarks 750 alderdomshjem, men tanken er at erstatte disse institutioner med plejehjem og udvidelse af hjemmehjælpen samt andet omsorgsarbejde. - Hvor hurtigt kan denne omvæltning gennemføres?

Alderdomshjemmene er en døende institution i den danske socialforsorg. Det sidste traditionelle alderdomshjem er opført, og der vil ikke blive givet flere byggetilladelser til kommunerne. Derfor varer det nu ikke mange år, inden alderdomshjemmene er historie.

Det skyldes en kolossal omlægning af hele alderdomsforsorgen, der tager sigte på at nedlægge alderdomshjemmene i samme takt, som plejehjemsbyggeriet og hjemmehjælpsordningen udvides. Inden for Landsforeningen af Forsorgsledere mener man, at langt de fleste alderdomshjem vil være nedlagt om blot en halv snes år.

Der findes i dag ca. 750 alderdomshjem med ca. 20.000 beboere. Endvidere halvt så mange plejehjem, der råder over ca. 10.000 pladser. Kun 50 af plejehjemmene er kommunale - resten er på private hænder. Det anslås, at der er behov for yderligere 25-30.000 plejehjemspladser, så med det nuværende byggetempo på ca. 3000 pladser om året, skulle behovet været opfyldt om 8-10 år. Til den tid skal der endvidere være 18.000 hjemmehjælpere i arbejde i kommunerne.

Bag reformen ligger dels ønsket om at give pensionisterne større personlig frihed, dels et ønske om at spare på skatte-kronerne.

En så kolossal omvæltning, som der her bydes på, er selvfølgelig heller ikke fri for ulemper. Det største problem er nok isolationen af de ældre, der på et alderdomshjem sjældent savner en ligestillet til en sludder eller et slag kort. Adskillige kommuner har imidlertid allerede igangsat et glimrende omsorgsarbejde (loven blev revideret sidste år) med ældreklubber og beskæftigelsesterapi, såvel ude som hjemme. Gangbesværede hentes og bringes til arrangementerne, og for de mere raske er der endog chance for en lille udenlandsrejse. Mange kommuner giver nu tilskud til pensionistrejser. Normalt deles udgifterne til omsorgsarbejdet lige over mellem staten og kommunerne.

En undersøgelse over de ældres isolation har i øvrigt overraskende vist, at pensionisterne på landet er mere ensomme end i byerne. Det resultat er Socialforsknings-

instituttet kommet til efter en undersøgelse på Holstebro-egnen. Derfor er det dobbelt uheldigt, at det især er landkommunerne, som er længe om at få gang i omsorgsarbejdet.

Det er vanskeligt at fastslå, hvor mange timers ugentlig hjælp den enkelte pensionist har brug for. Kommunerne, der selv skal betale en del af udgifterne, kan spare penge ved at være tilbageholdende med at yde hjemmehjælp.

Mange pensionister, der er vant til at klare sig selv, vil kun meget nødtvungent indrømme, at de har brug for hjælp. - Derfor, siger en forsorgsleder til Samvirke, vil det være ønskeligt, om en uvidelig person træffer afgørelsen om, hvor mange timers ugentlig hjemmehjælp, de enkelte pensionister har behov for...

Men de største menneskelige problemer indtræffer, når den ene halvdel af et ægtepar bliver syg og må indlægges på plejehjem. Hvis man ikke vil belægge to plejehjemspladser, er det jo nødvendigt at skille ægteparret.

- Skal vi så blæse på økonomien, tage mere hensyn til det menneskelige - og belægge en dyr plejehjemsplads med en rask pensionist, selv om mere trængende står i kø for at blive indlagt? spørger plejehjemsinspektør Aksel Johannesen, (formand for Århus Diakonhøjskoles Forbund, der med 600 medlemmer er det største i Norden, samt tidligere formand for faggruppen af sygeplejersker på institutioner). Det er et kæmpeproblem, hver gang vi sidder med en ansøgning fra et sådant par i hænderne. Det smerter dybt at give afslag, og derfor vil vi i forsorgskredse til stadighed søge at påvirke politikerne, til denne sag rejses i folketinget...

Forsorgslederne vil foreslå, at der ved nogle plejehjem bygges en række pensionistboliger, hvor man kan inkvartere den "raske halvdel" af sådanne ægtepar.

Der kan også bygges et selvstændigt alderdomshjem i nærheden af plejehjemet - eller det kan placeres som en afdeling af plejehjemet. Der gives nemlig stadig byggetilladelse til alderdomshjem, hvis de vel at mærke indeholder akkurat de samme faciliteter som plejehjem.

Akkurat som det er dobbelt så dyrt at flytte pensionister på alderdomshjem (20.000 kr. om året), i stedet for så længe som muligt at lade dem bo hjemme og yde hjemmehjælp (10.000 kr. om året), er det også dobbelt så dyrt at passe mere eller mindre kronisk syge og gamle på et hospital som på et plejehjem.

Flere plejehjemspladser vil derfor samfundsmæssigt kunne betale sig - men etableringen koster dyrt. Hver plejehjemsplads beløber sig i anlægsudgifter til ca. 200.000 kr.

Et af de steder, hvor man er længst fremme, og hvor man har grebet plejehjemsproblemet mest utraditionelt, men samtidig rationelt an, er i Holbæk amt.

Normalt er det selvejende institutioner eller kommunerne, der står bag plejehjemsbyggerier, men i Holbæk amt har kommunerne anmodet amtsrådet om at stå som bygherre.

Hele amtet, købstæder, landkommuner og amtsråd, har nu for første gang herhjemme foretaget en samlet plejehjemsplanlægning, der for 1. etapes vedkommende byder på fire splinternye, supermoderne hjem i Holbæk, Kalundborg, Høng og Jyderup.

Der er en lang række fordele til sådan at bygge fire næsten ens hjem på samme tid.

I det daglige arbejde vil en samlet planlægning også betyde store fordele - ja på nogle områder vil der ske lidt af en revolution.

- Det vil således blive muligt at placere alle de unge - og yngre - plejepatienter på det samme hjem, fortæller plejehjemsinspektør Aksel Johannesen, der er ansat af amtet til at lede og koordinere plejehjemsbyggeriet. Der kan så skabes en ganske speciel "ung atmosfære", som giver større trivsel og muligheder for at opfylde de unges interesser.

Det bliver ligeledes muligt at oprette specialafdelinger for hele amtet på et enkelt af hjemmene. Man tænker sig afdelinger specielt udrustet til f.eks. at revaliderer personer med hjerneblødninger eller blodpropper.

Et af de største problemer i forbindelse med omlægningen af alderdomsforsorgen er at skaffe tilstrækkeligt med personale - dels til hjemmehjælpen og dels til institutionerne. Uddannelseskommissionen for det sociale område anslår, at der om 10 år er brug for et institutionspersonale på 23.000.

Hjemmehjælpen står også foran en kraftig udbygning. Det første kursus startede i 1962, og der findes nu en halv snes tusinde hjemmehjælpere, heraf en del beskæftiget på deltid. Ifølge uddannelseskommissionens prognose skal der i 1980 være 18.000 hjemmehjælpere.

For tiden bliver hvert år ca. 1000 nye hjemmehjælpere færdige med deres uddannelse. Her er man altså - det naturlige frafald taget i betragtning - inde i et uddannelses-tempo, der svarer til prognosen.

Selv om staten betaler 80 pct. af udgifterne til hjemmehjælpsordningen, som pensionisterne har lovmæssigt krav på, er der stadig nogle - fortrinsvis små - landkommuner, som endnu ikke har etableret hjemmehjælp. Det skyldes, oplyser man i socialministeriet, at kommunerne kan undskylde sig med mangelen på hjemmehjælpere eller forestående kommunesammenlægninger.

PLAST

tog priserne hjem

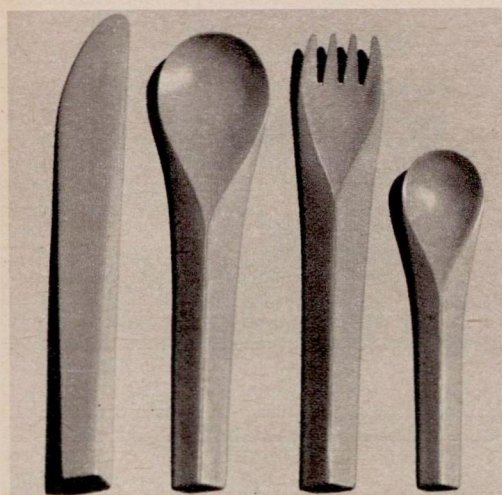
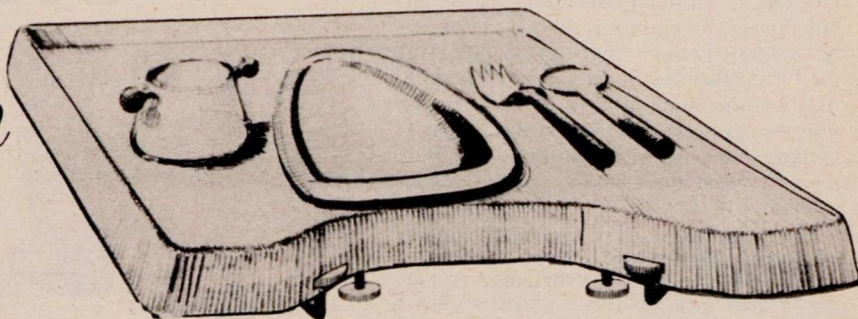
80 FORSLAG TIL FDBs KONKURRENCE OM NYE BRUGSTING TIL KØKKENER

Det blev plastic'en, der vandt FDBs og Landsforeningen Dansk Kunsthåndværks konkurrence om nye brugsting til køkkener. Tre af de fire vinderforslag var helt eller delvis baseret på plastic, og et stort antal af deltagerne havde arbejdet med plaststofferne muligheder.

Førstepremien, *Frederik Nielsens Ærespris* på 10.000 kr. gik til *Beate og Svend Andersen* for

et forslag til et spisesæt helt i plastic beregnet på børn i alderen 0 til 3 år. Netop til denne hårdhændede aldersklasse er plastmaterialerne fortræffelige, og sættet, der består af bakke, tallerken, krus og bestik, er i det hele taget et spændende forsøg på at forme et spisesæt, der helt fra grunden er indrettet på små børns spisevaner. Det er en vigtig og hidtil uløst opgave.

Beate og Svend Andersens spisesæt i plast, der fik Frederik Nielsens Ærespris på 10.000 kr. i FDBs konkurrence om nye brugsting. Bakken, der kan fastgøres til bordpladen med stilleskruer, skråner svagt væk fra barnet - tallerkenen har modsat hældning og hviler i en fordybning.

Martin Larsen og Svend Siunes forslag til et engangsbestik i plastic, der blev præmieret med 4500 kr.

Man kan nok finde enkelte dele afpasset efter børns behov, men hovedparten af børneservice er bortset fra dekorationen blot små kopier af de voksne.

Engangsbestikket i plastic er også en af de nye brugsting, som det ikke hidtil er lykkedes at forme helt tilfredsstillende. Flere deltagere havde taget problemet op. Den mest overbevisende løsning var foreslået af *Martin Larsen og Svend Siune*, som fik 4500 kr. for deres forslag. De har gjort sig fri af de traditionelle metalbestiks former og viser, hvordan man uden større materialeforbrug ved et knæk på langs ad skafterne kan give plastbestik den fasthed og styrke, som savnes i de eksisterende typer. Præmiebestikket var i øvrigt en del af et større service med paptallerkener og fade placeret i plasticrammer.

Det tredje præmieforslag med plastic var en sammenklappelig serveringsvogn i metalrør med

løse bakker af plastic. Den var tegnet af en finne, *Kai Salo*, der ligeledes fik 4500 kr.

De sidste 1000 kr. af præmiesummen på ialt 20.000 kr. fik atter en dansker, *Finn Haugaard* for et stort keramisk ovnfad med tykt trælæg, der også kunne fungere som skærebræt eller bordskåner.

Flest præmier gik altså til Danmark, som dog også mønstrede flest deltagere, 54, medens der var 17 fra Norge, 6 fra Finland og 3 fra Sverige.

Viste konkurrencen stor interesse for kunststofferne og engangstingene, syntes færre til gengæld at have arbejdet med de muligheder - og de krav - som følger med en anden del af den moderne hverdag, den stigende mekanisering af køkkenarbejdet. Tilsyneladende var der f. eks. ikke mange, der havde taget opvaskemaskinen med i betragtning.

FIRE NYE BØGER FRA DET DANSKE FORLAG

Grænseproblemet i Slesvig er jo for snart mange år siden forsvundet næsten totalt fra den politiske strid og den offentlige debat i Danmark. Eksisterer der i det hele taget i vore dage noget, man kan kalde en grænsekamp mellem dansk og tysk?

Ja, det gør der, hævder universitetslektor *Lorenz Rerup* i en bog, *Grænsen*, der er udsendt på *Det Danske Forlag* som et af *Det udenrigspolitiske selskabs* skrifter. Grænsekampen fortsætter på sin vis med forøget intensitet, men den har

skiftet karakter. Den er nu en kulturel kappestrid, og mindretallene opfattes ikke mere som uvedkommende fremmedlegemer, men som grænse-landets selvfølgelig elementer, velskikkede til at tilføre værtsstaten værdifulde impulser.

Lorenz Rerup, som selv er sydslesviger af fødsel, men nu universitetslærer i Århus, gør i bogen klart og overskueligt rede for de vekslende faser i overgangen fra fortidens bitre strid til den nuværende situation. Netop i en tid, hvor man kan være tilbøjelig til helt at glemme eller overse dette nationale spørgsmål, vil hans letlæste bog sikkert være af værdi for mange.

Blandt de andre bøger, *Det Danske Forlag* har udgivet i efterårssæsonen, er der særlig grund til at hæfte sig ved *Karl Bednariks Uddannelsessamfundet*. Selve emnet, vort behov og muligheder for stadig at lære, bogstavelig talt fra vugge til grav, er jo ikke nyt, men den kendte, østrigske kulturskribent behandler det på en ofte overraskende og i hvert fald fængslende måde.

Harry G. Johnson er en internationalt højt aner-

kendt, økonomisk teoretiker, professor både i London og Chicago. Hans bog, *Verdensøkonomien ved en korsvej*, er imidlertid skrevet for en bredere kreds end fagøkonomernes. Han gennemgår f. eks. det internationale valutasystem, de internationale handelsarrangementer og en række af u-landenes økonomiske problemer. Det er jo overordentlig aktuelle spørgsmål, og for den, der ønsker at have mere end overfladisk viden om dem, er der meget at hente i professor Johnsons arbejde.

Endelig har *Det Danske Forlag* for *Det udenrigspolitiske selskab* udgivet en pjece om *Czechoslovakiets* nyeste, politiske historie - *Kampen om Czechoslovakiet*. Den er skrevet af den fra radio og tv kendte czechisk-danske kommentator *Frank Osvald*. Han er mere polemisk skribent end historiker, hvad der også præger hans fremstilling, men den giver i alt fald en hurtig oversigt over kronologien og hovedlinjerne i den triste udvikling, *Czechoslovakiet* har gennemlevet de sidste snes år.

Der er fluor på vej til de danske vandhaner. I Næstved, Skagen og Frederikssund har man søgt Indenrigsministeriet om lov til at drysse fluor i postevandet for at forhindre huller i tænderne, og Esbjerg tænker alvorligt på det samme. En tilladelse ventes i nær fremtid, hvis byerne kan opfylde de sikkerhedsmæssige krav, der vil blive stillet af Sundhedsstyrelsen og Arbejdstilsynet, og dermed vil vejen være banet også for resten af landet.

Glæde og raseri over fluortilsætningen vil formentlig spredes blandt beboerne i de pågældende byer. I hvert fald er bølgerne gået højt de fleste andre steder i verden, hvor man har benyttet denne metode til at skære ned på tandlægeregningerne. Ved afstemninger i 1889 amerikanske byer med over 10.000 indbyggere har kun 773 sagt ja. Og alle steder er der ført drabelige diskussioner mellem tilhængere og modstandere.

I ren form er fluor forrygende giftig, og det har altid været et af modstandernes mest slagkraftige argumenter. Umidelbart lyder det heller ikke rart, at man vil begynde at pøse gift i drikkevandet, og det er måske også en af grundene til, at så mange byer trods talrige opmuntrende statistikker foretrak at sige nej. Man ved trods alt hvad man har, men ikke hvad man får.

Meget stærkere tænder – hvis man begynder i tide

Men samtidig findes fluor i form af fluorid mange steder naturligt i drikkevandet – ofte i langt højere koncentrationer, end man kunne drømme om at tilsætte ad kunstig vej. Den ideelle dosis er et milligram pr. liter vand – eller et kilo pr. million liter. Og det er bevist med sikkerhed, at der ikke engang er halvt så mange huller i tænderne (caries) de steder, hvor der er fluor i vandet. I hvert fald ikke hos dem, der har fået det fra barneårene. Fluor giver nemlig i små mængder særlig modstandsdygtige tænder – selv børn, der begynder så sent som i 14-15-års alderen. Derimod har man ikke kunnet konstatere nogen særlig virkning på voksnes tænder, og det er altså ret nytteløs, hvis man i 40-års alderen prøver at redde de sidste rester med fluortabletter, fluortandpasta eller lignende.

Hvis der overhovedet er nogle rester at redde. Vore tænders almentilstand er en sørgelig affære. Undersøgelser har vist, at halvdelen af alle danske kvinder over 15 og to tredjedele af alle over 35 år har en eller anden form for aftagelig tandprotese. Og en stor del af de resterende trænger til det. Blandt mændene står det ikke meget bedre til. Der er bare flere af dem, der hverken har kunstige tænder – eller deres egne. Situationen er værst i landstrikter uden skoletandpleje.

Trods alle bestræbelser på at ændre kostvanerne og lære folk bedre tandhygiejne må tandlægerne erkende, at det går alt for langsomt. Vel har anstrengelserne givet resultater, men langtfra så gode, som man havde håbet. Derfor betragtes fluoridering af drikkevandet som en god, forebyggende metode, der i det lange løb vil komme alle til gode. Og der er den fordel, at den virker automatisk og altså ikke er afhængig af et personligt initia-

Snart fluor i vandhanen

De første danske byer ventes i nær fremtid at få tilladelse til at tilsætte fluor til drikkevandet. Det giver stærkere tænder, men frygten for uheldige bivirkninger ved brugen af stoffet har fremkaldt diskussioner både her og i udlandet.

tiv. Det er nemlig temmelig få voksne – og næsten aldrig dem, der trænger mest – som gør en ekstra anstrengelse for at bevare deres tænder. Og børnene er i den henseende afhængige af deres forældres vaner.

Talende tal

Men hvordan virker fluor egentlig? Det er jo et giftstof, og som sådan angriber det selv i meget små mængder organismen og skaber forandringer. En fluoridering på et milligram pr. liter vand kan give børns tænder en meget mild form for dental fluorose. Tænderne kan få et svagt, perlemorsagtigt skær, der i virkeligheden bare gør dem pænere. Og samtidig bliver emaljen over dobbelt så modstandsdygtig som ellers. Det fremgår meget tydeligt af danske undersøgelser på steder, hvor der er højt, naturligt fluorindhold i vandet.

For eksempel er der lavet en sammenligning mellem børn i Vordingborg, hvis drikkevand i forvejen har et passende fluorindhold, og i Roskilde, hvor der kun er en tiendedel af, hvad der i følge eksperterne burde være.

Man undersøgte syv-årige i første klasse, og i Roskilde havde 69,9 procent af drengene og 72,9 procent af pigerne huller i tænderne. I Vordingborg havde kun 22,4 procent af drengene og 29,7 procent af pigerne angrebne tænder. Man lavede også en sammenligning mellem tilflytterbørn og indfødte i Vordingborg. De fleste af tilflytterne kom fra områder med lave flourindhold i vandet end Vordingborg, 25,6 procent af drengene og 54 procent af pigerne havde carries mod 21,9 og 24,2 procent af dem, der havde boet i byen hele deres liv. Der er ingen forskel på tandplejens effektivitet i Vordingborg og Roskilde, så tallene viser med al ønskelig tydelighed, hvor meget fluorindholdet betyder – også selv om man ikke får det lige fra fødslen.

Få kroner årligt pr. barn

Endnu tydeligere ses det i Næstved, hvor man indtil for nogle år siden havde et passende, naturligt fluorindhold i vandet – og børn med gode tænder. Så lavede man nogle nye vandboringer, og fluorindholdet dalede. Få år senere havde Næstved-børnene næsten dobbelt så mange huller i tænderne. Det er hovedårsagen til, at man har søgt om tilladelse til at få fluor i vandet ad kunstig vej, så tandlægeregningerne kan komme ned på det gamle, lave niveau. Skoletandpleje koster alt iberegnet cirka 100 kroner pr. barn om året, mens fluortilsætningen kun vil koste nogle få kroner.

Mens fluor altså er godt mod carries har den ingen indflydelse på den anden, store tandsygdom, *paradentose*, hvor tandkød bliver løst og tænderne til sidst falder ud. Langt den væsentligste årsag til paradentose er dårlig mundhygiejne. I Århus fremkaldte man tandkødsbetændelse (begyndende paradentose) hos et større antal studerende simpelt hen ved at bede dem lade være med at børste tænder en halv snes dage. Belægningen på tandkødet skabte betændelse – men den forsvandt på få dage, da studenterne igen greb krus og tandbørster.

En anden sag er, at for meget fluor i vandet kan have uheldige virkninger i det lange løb. En for høj koncentration kan misfarve tænderne, så de bliver brunlige og ikke særlig kønne. Og i tropiske områder, hvor der drikkes meget vand, kan en høj fluorkoncentration ødelægge tænderne fuldstændigt.

Disse kendsgerninger bruges også af fluor-modstanderne, selv om det for længst er bevist, at en så lav koncentration som den foreslåede ikke ødelægger tænderne, men kun gør dem mere modstandsdygtige. Nok er fluor giftigt, men det er salt, alkohol og kaffe også, hvis man får tilstrækkelig meget af det. Det er mængden, der tæller.

I en amerikansk by havde flertallet efter vilde diskussioner langt om længe vedtaget, at nu skulle der fluor i vandet. Kort efter begyndte det at strømme ind med klager fra rasende borgere, der klagede over misfarvede tænder, smerter i ryggen og alt muligt andet. En ældre dame forlangte erstatning, fordi hun havde fået ødelagt sit gebis. Hun havde som sædvanlig lagt det i et glas vand på natbordet – og næste morgen var det fuldstændig forsvundet, påstod hun. Det sjove ved sagen er, at al balladen kom, inden man var begyndt at sætte fluor til vandet. Da man endelig nåede så langt, hørte klagerne op.

En anden gruppe fanatiske modstandere rejste til Washington for at være med i en kongreshøring om vandfluoridering. I Washington er vandet fluorideret, og derfor havde de taget deres eget vand med i flasker hjemmefra. Ikke tale om, at de ville drikke det forgiftede Washington-stads – selv om præsidenten og resten af millionbyens befolkning tilsyneladende overlevede det.

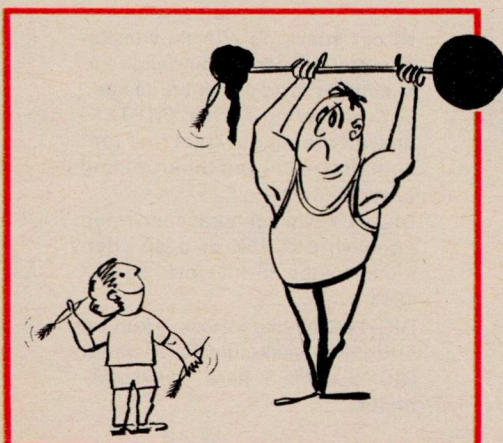
Uenige professorer

Men der findes også tandlæger og læger blandt modstanderne. I Danmark har den kendte farmakolog, professor, dr. med. *Knud O. Møller* advaret mod fluortilsætningen. Først og fremmest fordi han mener, vi ikke ved nok om fluors virkninger på organismen gennem længere tid. I USA har en fransk forsker ved universitetet i *Wisconsin* peget på muligheden af, at der måske er en sammenhæng mellem vandets indhold af fluor og antallet af „mongolbørn“ og epileptikere. Han undersøgte en række byer med over 10.000 indbyggere og fandt frem til, at i en by med fluorkoncentrationen 2,8 i vandet var der 30,3 tilfælde pr. 100.000 indbyggere. Tallet dalede og var nede på 13,4 pr. 100.000 indbyggere ved en koncentration på 0,1.

I retfærdighedens navn skal det tilføjes, at der var udsving i de mellemiggende tal, og at man næppe med sikkerhed kan udlede noget af dem, fordi der var stor forskel på befolkningstallet i de undersøgte byer (fra 21.000 til over en million). Den franske forsker nøjedes da også med at pege på *muligheden* af en sammenhæng.

Mod dette taler blandt andet en afhandling af den danske professor *Ingolf J. Møller*, der fastslår, at fluoren kun passerer moderkagen i uhyre små mængder, og at fostret derfor skulle være godt beskyttet mod overdosering. Der eksisterer da heller ingen udsagn om, at the- eller rødvinsdrikkere skulle løbe større risiko end andre for at få epileptiske eller mongolide børn. Og netop de to drikke indeholder store mængder flour.

Både Sverige og Norge har forlængst tilføjet fluortilsætning, men indtil nu har kun den svenske by *Norrköping* gjort alvor af det. I Stockholm har man for nylig vedtaget fluoridering og venter det indført om et års tid. I en del andre lande i Øst- og Vesteuropa har man haft fluorideret vand i mange år – uden at konstatere skadelige bivirkninger.

Jeg er også
gået over til
PRINCE

Ja, rigtige cigaretrygere har valgt Prince, cigaretten med den fine, afrundede blended-tobakssmag plus Whitronfilter, det snehvide fiber-filter, der giver Dem den fulde tobakssmag og det lette træk...

Filtercigaretten med fuld tobakssmag

MAN TALER OM **BIO-TEX**

GØR VASK NÆSTEN OVERFLØDIG

FORBRUGER-TIPS:

Fru L. W. Reerslev skriver:

„Jeg er storforbruger af BIO-TEX og har gjort en lille ny opdagelse, – nemlig at BIO-TEX er det eneste vaskemiddel, der kan rengøre hvide vinyl-støvler.“

Alt det snavs og alle de vanskelige pletter, som almindelige vaskemidler forsøger at blege væk, det opløser og fjerner BIO-TEX-enzymene og gør tøjet helt rent i bunden – blot ved iblødsætning eller forvask.

BIO-TEX vasker skånsomt men effektivt. BIO-TEX er også uden konkurrence til klatvask og finvask.

BIO-TEX er økonomisk – kun én stroget spiseskefuld til 2 l vand. BIO-TEX fås i flere pakkestørrelser.

BLUMØLLER

Børns tegninger ligner ikke altid „NOGET“

Tegnekurrencer for børn kan samle i hundredvis af deltagere, for lysten til at beskæftige sig med farver har alle børn. En væsentlig andel i tegne- og maleglæden har folkeskolen, som med faget FORMNING giver børnene inspiration. Men hvorledes med forældrene? Synes de, den tegning, lille Peter hjembringer fra skolen er fjollet, fordi den „ikke ligner“.

Jamen, det ligner jo ikke noget! kommenterede moderen sin 10-årige datters tegning.

Måske ved hun ikke, at skolen ikke længere lærer børnene at tegne måner i den farve, måner skal have. Hun har stadig sine egne tegnetimer i erindring. Det var nærmest timer i skøtning, og for den elev, der ikke mestrede denne kunst, gav det sig udslag i en bundkarakter.

For blot 10-15 år siden var tegnelærere ikke det mest inspirerende folkefærd, man kunne komme ud for. Tegnetimerne var lagt i faste rammer, og det drejede sig kun om at lære eleverne at tegne og male, så det lignede.

Anderledes frit er børnene stillet i dag. I stedet for tegning står der formning på skemaet. På de fleste skoler betyder det, at allehånde materialer tages i brug i undervisningen, og at børnene simpelt hen bruger disse materialer som et udtryksmiddel.

Det er blevet almindeligt at lade skolebørn male og dekorere plankeværker omkring byggepladser – især i byerne, så indvånerne slipper for det kedelige syn, et snavset plankeværk er.

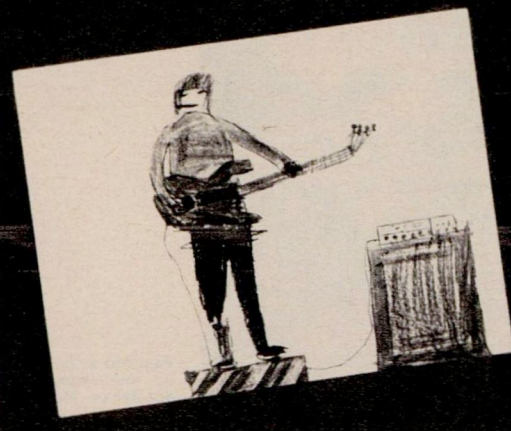
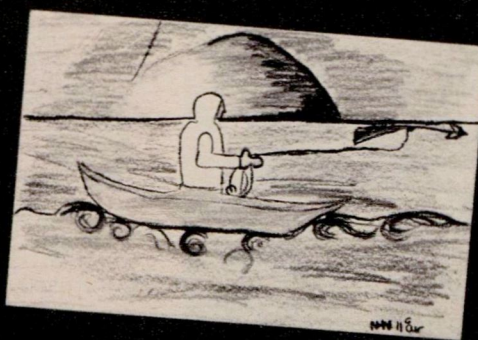
Mens det netop åbnede Kvikly varehus i Åbenrå skød op bag et plankeværk i byens gågade, spurgte brugsforeningen elever i tre af byens skoler, om de havde ideer til udsmykning, og om de selv havde lyst til at føre ideerne ud i livet. Det lod eleverne sig ikke sige to gange. Efter et par dages ihærdigt penselssvingeri kunne forbipasserende glæde sig over børnenes fantasifulde skilderier på plankeværket.

Formningslæreren på en kommuneskole i København fik også uden større overtalelser eleverne i en 7. klasse i sving med at dekorere et plankeværk omkring skolen, som var under udbygning. En farvehandler, som havde plankeværket til genbo, stillede materialer til rådighed.

Ved Københavns 800 års jubilæum i 1967 kunne alle elever i kommunens skoler deltage i en tegnekurrence, og en del af tegningerne er samlet i et stort hæfte, der senere er udgivet. Her fik man også et bevis på børns farve- og tegneglæde, som skolerne indtil for få år siden ikke gjorde meget for at udvikle. Nu nyder faget stor bevågenhed blandt lærerne.

Formningslærerne har kæmpet meget – og kæmper ifølge eget udsagn stadig – for at få forældrene til at forstå, at formning ikke bare er umotiveret skæg og halloj, men i høj grad et opdragelsesmiddel, som også de – forældrene – kan drage nytte af. Med faget formning stiler skolen efter at stimulere – og bevare – børns umiddelbare lyst til at udtrykke sig i billeder. Samtidig nærer man det håb, at undervisningen vil danne grundlag for en sund vurdering og forståelse af kunst senere hen.

Folkeskolen erkender, at det har kne-

bet med at få forældrene til at forstå, at det ikke blot drejer sig om at lære at tegne, så det ligner „noget“.

Hele dette forståelsesproblem i en nøddeskal giver Piet Heins pædagogiske trøstegruk, og tegneinspektør Edvin Hansen i direktoratet for folkeskolen gør Piet Heins vise ord til sine:

Forældre kan opdrages til at forstå, men så skal man også have haft dem fra små!

Og Edvin Hansen tilføjer:

– Det har vi blot ikke tid til at vente på! Det er helt utroligt så sjove og fantasifulde ting, børnene laver i formningstimerne, og det kan være vanskeligt for forældrene at forstå, hvad der ligger til grund for begrebet formning. I praksis er det et helt andet fag end tegning, som de kender fra deres egen skoletid. Derfor må skolen også i fornødent omfang tage hensyn til, at ikke alle forældre forstår dette fag, siger Edvin Hansen.

Hvorom alting er, så er forældre oftest temmeligt uinteresserede i deres børns kunstneriske udfoldelser – i det mindste så længe det står på! Det færdige arbejde bliver dog med et „næh!“ og et „ih!“ genstand for en noget større interesse. Men da har barnet selv mistet interessen for tegningen.

For børnene er selve processen det vigtigste. At formning i høj grad er blevet et udtryksfag ses ikke alene af, at børn dekorerer facader og deltager i tegnekurrencer, men også af at der vises børnekunst i forbindelse med kunstudstillinger.

Bibliotekerne søger også at stimulere børns tegnelyst. Det er blandt andet sket i forbindelse med de „børnebogsuger“, der har været inden for de seneste år, men på en del børnebiblioteker kan børnene også sidde og tegne til daglig. Det benytter mange 8-10 årige i Lyngby-Tårnbæk kommune sig af. På det nye stadsbiblioteks børneafdeling i denne omegnskommune til København får de hos børnebibliotekaren udleveret papir og farvekridd, og de tegner i timevis.

Kun sjældent er børnene interesserede i at få deres tegninger med hjem, de bliver i stedet for hængt op på en opslags-tavle.

Selv om børns krasserier, tegninger og fantasidyr i ler ikke „kunstnerisk“ anerkendes af forældrene, tager det heldigvis ikke lysten fra børnene til at beskæftige sig med disse ting. Det må stå klart for enhver, der har set et barn i aktivitet med pensel og maling, at disse ting ikke blot er et beskæftigelsesmiddel, men også et udtryksmiddel.

Den tendens, der er til at udtrykke sig i billeder såvel fotografiske som tegnede og malede, vil uden tvivl fortsætte og – tør vi spå – ikke mindst takket være den påvirkning, børnene modtager i skolen i formningstimerne og gennem tegnekurrencer i det hele taget. p.e.

Uanset vejret er der travlhed dagen igennem.

De danske er ver

SIKRE

Omkring 4000 lystønder, klokkebøj-
er og vagere fungerer som færdsels-
tavler og vejvisere i de danske
farvande. Titusinder af danske og
udenlandske fartøjers sikkerhed
afhænger af, at disse sømærker er

„N
de
og
be
O
bi

Hvor mange arkitekter, tror De
har læst lodsloven? Ingen, kan
jeg love Dem. Og dog er det helt fanta-
stisk, hvilke problemer, anlægsarbejde
inde på kysten skaber for søfarten...

Det er kaptajn J. Rose, der giver vor
arkitektuddannelse dette skud for bo-
ven, og som skipper på *Fyr- og vagen*
væsenets gode skib *Løvenørn* ved han
hvad der er værd at vide, i alt fald om
den maritime ende af dette problem.

– Navnlige belysningen af gader, vej-
og kajanlæg er en udfordring, forklar-
er kaptajn Rose. Ganske vist er de fle-
ste skibe forsynet med decca og rada-

Vageren er halet ombord,
og med skovle skræbes
det tykke lag muslinger
af.

på fordækket, som efterhånden fyldes med brugt materiel.

Landveje ens STE

ads og i orden“ som det hed-
øfartsradioen. Det sørger fyr-
gervæsenet for, bl. a. med ski-
øvenørn, hvis arbejde Kaj
her har skildret i tekst og
er...

og kan navigere på instrumenter, men
adskillige skibe må nøjes med visuelle
hjælpe midler. De skibe skal der tages
hensyn til. Det siger lodsloven. Men
lysene i land er efterhånden blevet så
kraftige, at de helt tager magten fra
indsejlingslysene. Sådan er det for ek-
sempel i Ebeltoft.

På den nordsjællandske kyst er der
inde på land lidt vest for Gilleleje et
trafikreguleringsfyr, som i fyrklart
vejr driller de søfarende meget. I man-
ge tilfælde tænker man på landjorden
ikke på de gener, søfarende kan få, når
fredningsmyndighederne dispenserer

fra forbud mod lysskilte i nærheden af
vandet.

Landkrabberne i kulturministeriet
tænker formentlig heller ikke på, at
fredningsmyndighedernes krav om
„mindre skæmmende“ farver på huse
i de rekreative strandområder kan være
til gene for de søfarende. Men det kan
de.

– På Limfjorden ved Draget ligger
for eksempel et dejligt, grønt sommer-
hus og griner lige ud til os, siger kap-
tajn Rose. De kan tro, at det hus gør
lodserne lykkelige. Der er ikke noget
så godt som at have sådan et tydeligt,

farvestrålende punkt at holde over-et
med et kirketårn, når man skal fore-
tage en pejling for at fastslå sin posi-
tion.

Mange tror måske, at den tekniske
udvikling er på vej til at gøre fyr- og
vagervæsenet overflødigt, men det er
tværtimod sådan, at dets arbejde bliver
stadig mere nødvendigt.

Blandt andet kræver de stadig større
tankskibe dybere vand til passage af
vore ø-farvande. De store dybder på
30-35 meter og mere er slet ikke så al-
mindelige, som man måske tror, og det
gør ruterne for havenes kæmper meget

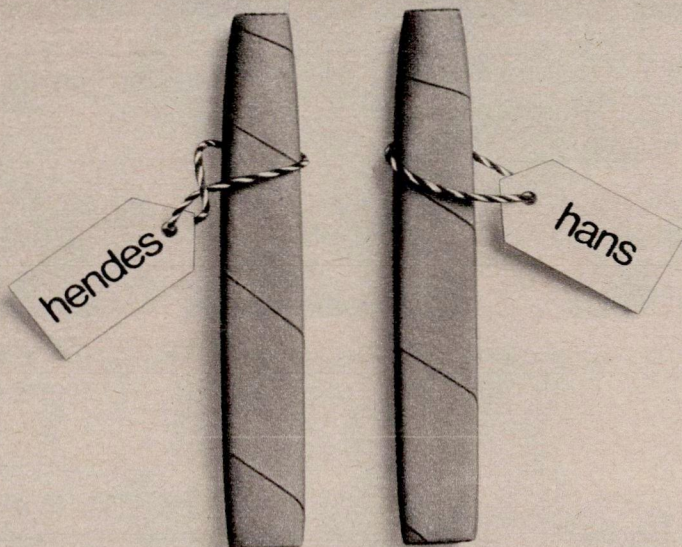

Der er vist ingen etater, som har
en flottere uniform end fyr- og
vagervæsenet. Den er dog ikke
ganske officiel. Bogen, matros O.
N. Christensen står med i hånden,
er næppe heller autoriseret fra
højeste sted. Tilen lyder i alt fald
„Den lille røde for vagfolk“. I
de venteperioder, som forekom-
mer, skal tiden jo gå med noget.

„Kosten“ bindes fast til stagen, inden det nye sømærke er klar til udlægning.

en fristelse for to

-den fristende milde Blå Bellman smag

En ægte nydelse - for kun 50 øre. Udsøgt tobak, fast og ensartet rullet, mild og fyldig cerut med lang rygetid...

Der er nogle fristelser, man kan falde for med god samvittighed. - Blå Bellman er én af dem.
5 stk. kr. 2,50. 10 stk. kr. 5,00.

-let
som en
cigaret..

Der bli'r rent og sundt over hele huset med KLORIN

Prøv selv med karkluden - kog den ikke ud, men læg den i en KLORIN - opløsning natten over - og se så: renere karklud har De aldrig haft i hænderne.

Sådan renser og desinficerer KLORIN alt over hele huset:
køleskabet - køkkenbordet - badekarret - toiletet - afløbet - vægfliserne - affaldsspanden - stålvasken - og meget mere.

KLORIN også til hvidvasken
1/4 kop til iblødlægning og vask giver hvideste vasketøj med det mindste slid.

KLORIN - en ren selvfølge til alle hjem
NORGE
SVERIGE
DANMARK
Fabrikken

KLORIN

krogede. Des mere brug bliver der for tydelig afmærkning.

Alle lande har deres fyr- og vagervæsner, men i de danske ø-spækkede farvande er problemerne størst. Alligevel siger man i internationale søfartskredse, at danske farvande er særligt sikre. I virkeligheden så sikre, at passager ikke kræver lods.

– Det får os menige medlemmer af vagervæsnet til helt privat at tænke på, at fremmede skibe bør afkræves et fyr-gebyr, siger Løvenørns førstestyrmand Palle Erichsen. Danske redere betaler for vort arbejde over skattebilletten. Hvorfor kan de udenlandske – ligesom i andre lande – ikke få lov til at yde deres del til at forøge søafmærkningens rentabilitet. Det kunne blive til en god indtægt for staten, 40-50.000 skibe passerer årligt danske farvande.

Fraset lodsning og søopmåling er det fyr- og vagervæsnet, der står for arbejdet med at lede den vældige søtrafik gennem de danske farvande. Til det formål passer etaten 11 faste fyrskibe, 232 lystønder (og klokkebøjer) samt 1700 vagere (koste og stager), men her til kommer 112 lystønder og 1836 vagere, som passes af private. De tilhører staten og kontrolleres af fyr- og vagervæsnet personale.

Hoverbyrden med at sørge for, at disse tusinder af sømærker er på plads og i orden hviler på de fem inspektions-skibe:

H. V. Ravn, Esbjerg, arbejder i Nord-søen, J. S. Fleischer, Grenå, har som arbejdsområde midt- og syd-Kattegat, ligesom skibet bringer post, proviant og skiftepersonale til Kattegats fyrskibe hver 14. dag, Faros, Korsør, arbejder i Storebælt, Lillebælt og Smålandsfarvandet, mens Argus, København, betjener Østersøen og Sundet samt det nordlige og det østlige Kattegat. Det femte skib er Løvenørn. Det er fortrinsvis et dagafmærkningsskib og har København som base, men er ikke bundet til et bestemt distrikt.

I løbet af foråret – i april og senere – får alle vagere det årlige eftersyn. Vagere bestod oprindeligt af træ. Man har forsøgt med plast, men atter opgivet det og erstatter nu udslidte trævagere med jernkonstruktioner. En vagere består af en luftfyldt tønde, som holdes opret i vandet af et anker. Ingen beskyttelsesmidler har hidtil vist sig aktive mod blåmuslinger, der kan fæstne sig til en vagere i et sådant omfang, at den tynges under overfladen. Så kan den dels ikke ses, og dels er den farlig for skibsfarten.

Skibes observationer af søndrede eller løsrevne sømærker indgår til søværnet og herfra til radio-udsendelsen efterretninger for søfarende samtidig med en meddelelse til fyr- og vagervæsnet hovedkontor i København. Derfor aflytter man på inspektionsskibene altid efterretningerne for det tilfælde, at uorden er blevet observeret i et nærtliggende farvand. Så kan ski-

bets mandskab få udbedret skaderne med det samme, fremfor siden at skulle ile til undsætning fra et afsides sted, når ordren kommer fra fyr- og vagervæsnet. Alt i alt står fyr- og vagervæsnet vigtige og omfattende arbejder skatteyderne i en snes millioner kroner om året. Og der rutes ikke med pengene – så vidt man kan dømme efter en lille oplevelse under Samvirkens tur med Løvenørn.

Skibet løb ind i en regnbyge. På Løvenørns kommandobro findes naturligvis masser af navigationshjælpemidler, hvoraf størsteparten er lovpligtige. Så da førstestyrmanden kom på broen lidt efter, sagde andenstyrmand Peter

Højer med lidt bister humor: Vi har antagelig udskiftet fem vagere og to fiskerbåde, mens du var nede og drikke kaffe...

– De kloge siger, forklarede kaptajn Rose, at hvis vi her på broen skal have en vinduesvisker, der kan holde, koster den ikke under 10.000 kroner – og det er der ikke råd til i væsnet. Bare vi kunne få en vinduesvisker fra en gammel lastbil. Det klarer de ny redningsfartøjer på vestkysten sig med, hvorfor kan vi så ikke. Vi ville gladeligt give radiopejleren i bytte, den bruger vi alligevel kun til at høre langbølgeradio på, „music while you work“ fra det engelske Light-program. Kaj Olsen

Vi kan ikke love Dem, at Deres hund kan lære at tale-

men den bliver i hvert fald kvik og rask som aldrig før, når De giver den

DOGGY HUNDE MAD

DOGGY er fuldkost til Deres hund. Det fås i 1, 2½ og 10 kg pakninger til familiehunden — og i 40 kg kennelpakning. DOGGY indeholder alle de nødvendige næringsstoffer — og fremstilles under omhyggelig laboratoriekontrol af LØVENS KEMISKE FABRIK

BRUGSEN

De tåler ikke hinanden

Mange ved sikkert, at frugt og afskårne blomster ikke forlignes særlig godt. En buket nelliker f. eks. falder, hvis den kommer for nær æbler. Færre er nok klar over, at frugt heller ikke er godt selskab for alle grønsager, og at visse grønsager også har en dårlig indflydelse på andre køkkenurter. Det fremgår imidlertid af en undersøgelse, som omtales i det svenske Konsumentinstituts blad Råd och Rön (nr. 5/1969).

Arsagerne til uforudsigeligheden frugt og grønt imellem kan være flere. Men en af de væsentligste er de luftarter, som nogle grønsager og frugter producerer. Især er etylenet kendt som skadevolder. Jo mere etylen en frugt afgiver, desto mere aggressiv er den overfor andre grøntvarer. Dog er der stor forskel på de forskellige produkters følsomhed overfor etylenet. De fredelige, der ikke selv afgiver etylen, påvirkes som regel mest.

Prøver med nelliker viser, at træfrugter som æbler, pærer og blommer hører til de mest aggressive, og aggressiviteten er stærkest, når de er modne. Tomater kan også virke kraftigt på omgivelserne, omend knapt så stærkt som frugt. Rosenkål, porrer, blomkål og persille er forholdsvis fredelige, og agurker, hovedsalat, dild og gulerødder afgiver næsten ingen etylen.

Ved de svenske forsøg blev de forskellige produkter lagret sammen i tre dage (ved + 10 grader). Det er en opbevaringstid, som nok kan forekomme i almindelige husholdninger, så selv om undersøgelsen naturligvis har størst betydning for avlere og handlende, giver den også tips af interesse for forbrugere.

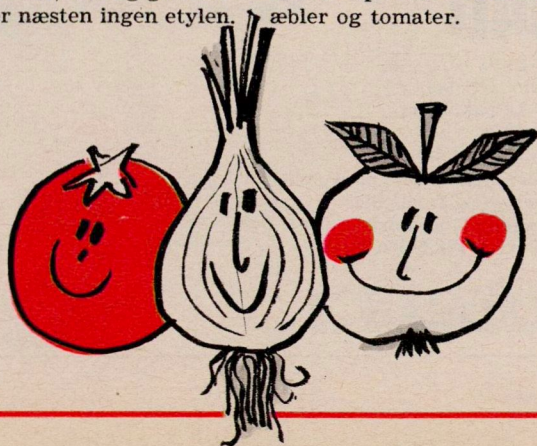
Agurker holder sig bedst i krympefolie, men selv i denne pakning bliver de gule og seje af at ligge sammen med tomater og æbler. Hvidkål, gulerødder og kartofler har derimod nærmest gavnlig indflydelse på agurkers holdbarhed.

Blomkål får gule blade på et par dage i selskab med æbler og efter yderligere et par dage bliver hovedet mørkt.

Rosenkål kan også blive gul af etylenet, medens gulerødder og dild tager skade på smagen.

Grøn salat forandres både i konsistens og farve ved opbevaring sammen med tomater og æbler. Virkningen er stærkest på våd salat. Porrer hører ikke normalt til de store etylenproducenter, men hvis bladene er snavsede, angribes de let af mug, og det øger etylenafgivningen.

Det er dog ikke altid, at etylenet skader. I nogle tilfælde kan det give bedre smag. Løg menes f. eks. at få en mildere smag, når de opbevares sammen med æbler og tomater.

Hjemvendt dansk-amerikaner

I de seneste år har FDBs tobaksfabrik i Esbjerg fremstillet en shagtabak – 221 Baker Street – som udelukkende har været solgt i USA. Det er næsten fem år siden, den har ligget på hylterne i brugsen, men nu er denne shagtabak vendt tilbage.

221 Baker Street er en mixture-tobak, blandet af lyse Virginia-tobakker og ægte latakia efter en original engelsk recept. Den hører til de finere tobakker, og prisen er da også noget højere end hovedparten af dansk-fremstillet pipe-tobak, nemlig 7,50 kr. for 51,7 gram.

Kogekunsten for børn og begyndere

bogen fuld af praktiske oplysninger om ting, som ofte forudsættes bekendt i „voksne“ kogebøger. Hvordan man sviter eller hvordan en bageplade smøres f. eks. Det hele er forklaret meget tydeligt både i tekst og tegninger. Også i de enkelte opskrifter vises fremgangsmåden klart punkt for punkt. Tilmeld er den skrevet rart sagligt og naturligt, uden bedrevinden eller tilstræbt barnlighed. Alt i alt ikke blot en børnekogebog, men også en lille grundbog, som givet mange unge – nygifte og andre, der skal til at holde hus selv – kan have stor glæde af. Men naturligvis er opskrifterne valgt med særligt henblik på børn. De er enkle og hurtige at gå til. Alt det, som børn nu engang synes er særlig sjovt, kager, slik og mad på bål, er heller ikke glemt. Til gengæld vil forældre sikkert værdsætte, at børnene mindes om, at mere trivielle pligter som oprydning og opvask hører med til madlavningen. Men det er synd, at udgiveren, Politikens Forlag, ikke har ofret mere end et heftet bind på den nye kogebog for børn. Det holder ikke længe i et køkken. Til gengæld skal Ebba Schultz have ros for de både muntre og instruktive tegninger, hvoraf vi her gengiver en. Børnenes Koge- og Bagebog koster 15,50 kr.

Gode børnebøger er oftest dem, som voksne også kan have glæde af. Det gælder også, når det drejer sig om noget så specielt som kogebøger for børn. Børnenes Koge- og Bagebog, der er skrevet af to medarbejdere ved FDBs prøve-køkken, lederen Hanne Flensborg-Thomsen og husholdningskonsulent Bodil Jensen, har netop denne sjældne kvalitet. De to forfattere har formået at huske bag om al deres viden og stillet sig alle de spørgsmål, som melder sig for en begynder i kogekunsten. Derfor er

NYT initiativ fra Forbrugerrådet

Samarbejdet mellem Forbrugerrådet og de lokale forbrugergrupper landet over er nu ved at tage form. For det første har rådet med udsendelsen af en ny månedspublikation, *Kontakt*, specielt for forbrugergrupperne opfyldt et stort ønske fra de lokale grupper. De har længe savnet et fælles organ, og tanken med *Kontakt* er netop, at det skal rumme både rapporter fra de enkelte grupper og nyt fra Forbrugerrådet af særlig interesse for det lokale arbejde. *Kontakt* udsendes som dupliserede meddelelser til grupperne.

I løbet af efteråret har Forbrugerrådet desuden to arrangementer for forbrugergrupperne. I dagene 10., 11. og 12. oktober holdes i Roskilde et kursus for 30 deltagere, hvor gruppernes

arbejde, formål og organisation skal diskuteres. Til dette kursus har Forbrugerrådet fået støtte af tipsmidlerne.

Det andet arrangement er et kursus i mødeteknik og organisation. Det starter i København den 1. november.

For de grupper, der på egen hånd vil starte kurser om forbrugerproblemer, har Forbrugerrådet desuden udarbejdet et forslag til tilrettelæggelse af en studiekreds.

Forbrugerrådet ser med mindre venlige øjne på det lokale initiativ, som De danske Husmoderforeningers Københavnskredse har udvist ved at oprette lokale klagenævne sammen med handelsforeningerne i hovedstaden. Det er en yderst uheldig løsning, skriver rådet i første nummer af *Kontakt*. Sådanne samarbejdsorganer mellem forbrugere og detailhandlere m. v. bør kanaliseres gennem Forbrugerrådet. Desuden er organiseringen og sammensætningen af disse klagenævne samt deres finansiering – nemlig af detailhandelen – yderst uheldig.

Godt klædt på – også i fritiden

Rigtigt arbejdstøj er af stor betydning for håndværkere, gartnere og andre, der er beskæftiget udendørs i al slags vejr. Særligt om vinteren gælder det om at klæde sig fornuftigt på, og allerede på nuværende tidspunkt vil det være klogt at tænke på vinterarbejdstøjet, som skal beskytte mod regn og isk.

Forbruger-Nyt har tidligere omtalt *Vejrklær* – vinterarbejdstøjet, der fremstilles af FDBs beklædningsfabrikker. Vi vil gerne minde om, at dette vinterarbejdstøj er ideelt for blandt andre arbejdere inden for bygnings- og anlægssagene, og det har i de seneste år mere og mere erstattet det „selvkomponerede“ arbejdstøj.

Haveejere, lystfiskere og jægere er ligeledes ved at „opdage“ *Vejrklær*, og hvorfor skulle de også ligne rene lazaroner i deres gamle slidte benklæder og ditto sweaters? Denne noget mangelfulde påklædning er for en del mennesker nok en slags hyggeøjeblik, der næsten hører sig til i fritiden, men den yder ikke særlig god beskyttelse mod kulde og fugt. Det er sikkert ikke så få hjemmegartnere og lystfiskere, der har pådraget sig en forkølelse eller et „hold“ i ryggen efter en kølig oktoberdag, tilbragt med at grave i jorden

eller pilke torsk i „hyggetojet“.

Vejrklær er en fortrinlig beklædning også til havemanden, lystfiskeren og jægeren. Samtidig med at stoffets kraftige kvalitet beskytter mod vejrliget, giver dragten god bevægelsesfrihed på grund af sin facon. Et stort plus ved tøjet er, at det kan bruges i varmere og mere solrigt forårs- og efterårsvejr blot med sættes specielle undertrøje under. Det virker da kølende og beskyttende mod solen.

Hele *Vejrklær*-sættet består af seks dele, som kan købes særskilt. Benklæder, jakke og kasket findes i ubleget og khakifarvet imprægneret bomuldssatin. *Vejrklær* forhandles i Brugsen, og her fås også en brochure, der fortæller nærmere om dette vinterarbejdstøj, som blev til i samarbejde med Universitetets Hygiejniske Institut og Dansk Textil Institut og desuden er godkendt af Arbejdsministeriets beklædningsudvalg.

Prisen for jakke og benklæder ligger på godt 200 kr. – altså dobbelt så meget som almindeligt arbejdstøj. Til gengæld er det også dobbelt så stærkt og der skal ikke mange sygedage til for at opveje prisforskellen.

Gå til makronerne

Det er altid rart at have lidt forråd i huset til en hurtig dessert, hvis der kommer uventede gæster eller, hvis man får lyst til at kræse lidt

ekstra for børnene i den kommende efterårsferie. Henkogt eller frossen frugt med lidt flødeskum falder lige for, som noget af det nemmeste at gå til, men sikrer man sig også en pose makroner er der straks muligheder for desserter, der virker lidt mere forbe-

redte uden at give stort mere ulejlighed. Der er gode tips til sådanne nemme makrondesserter i en lille brochure, som i øjeblikket følger med, når man køber Brugsens dessertmakroner. De findes både små og store – for begge er prisen 1,75 kr. pr. 150 g.

middel, selv om det ikke står på dåsen?

Hvis fødemidler tilsættes konserverings- eller farvestoffer, skal sundhedsstyrelsen godkende mængden og arten af de tilsatte stoffer. Dette sker som regel på grundlag af internationale normer, og disse normer fastsættes altid med en meget bred margin mellem „uskadeligt“ og „muligvis skadeligt“. Som eksempel kan nævnes at tilsætningen af konserveringsmiddel til marmelader, saft med mere forekommer i så små mængder, at man måtte spise 6-8 kg marmelade på én gang for at konserveringsmidlet skulle påvirke organismen uheldigt. Til henkogt helkonserver tilsættes sjældent konserveringsmidler, da det er unødvendigt. Hvis varen er DVN-mærket skal til-

sætning af farvestof og konserveringsmiddel deklareres med varens øvrige bestanddele. FDB-varer er alle forsynede med varedeklARATIONER, der omfatter eventuelle farve- og konserveringsstoffer.

Hurtig afrimning

Køleskabet afrimes nemt og hurtigt, hvis man leder den varme udblæsningsluft fra en støvsuger ind i skabet. Nanna Uhrenholck, Frugtgården EsSENDrup, 9260 Gistrup.

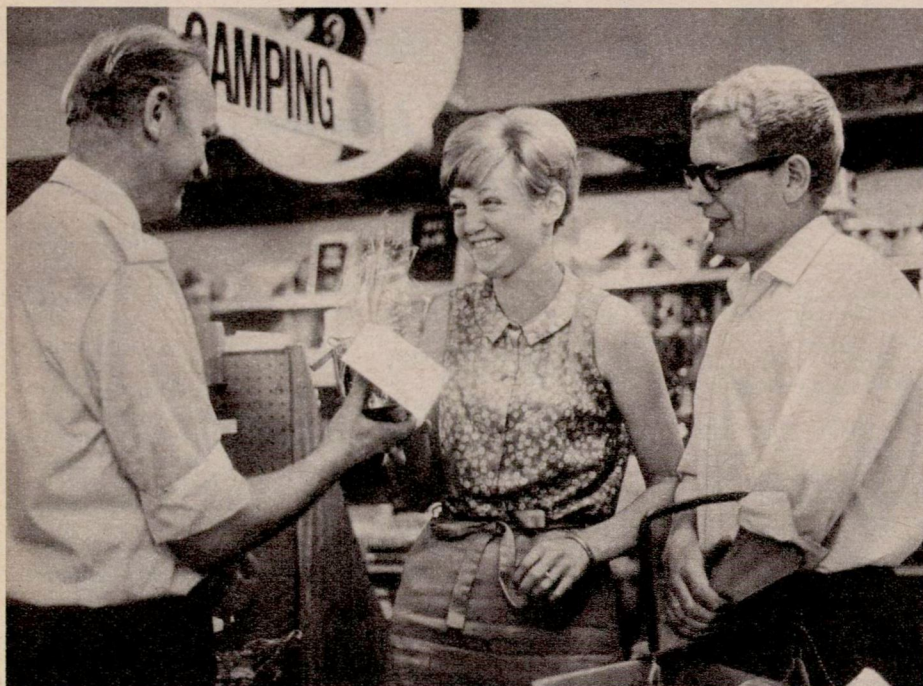
Rådet er godt, og endnu vigtigere, det er ufarligt, så selv om det ikke er nyt, minder vi gerne om det. Man har nemlig også hørt om folk, der prøver at fremskynde afrimningen med en varmeovn – og det er en farlig sport, som vi absolut må advare imod.

SVAR

Er det farligt?

Hvilken virkning har de konserveringsmidler, der er tilsat mange fødevarer, spørger flere læsere. Formålet med konserveringsmidler er jo at dræbe mikroorganismerne, men ved man særlig meget om, hvordan midlerne virker på mennesker? Skal det nævnes i varedeklARATIONEN, hvis en konservervare er tilsat kunstige farve-, smags- og konserveringsstoffer? Eller kan det tænkes at varen er tilsat konserverings-

EN GOD START ...

De nygifte i Hasle på Bornholm kommer ikke til at mangle kaffe på deres bryllupsmorgen. Det sørger Hasle Brugsforening for ved at begave alle byens brudepar med et halvt kilo Cirkel Kaffe på dåse. Brugsuddeler Harald

Nielsen synes, de unge mennesker skal have en god start på deres nyherværede ægtestand, og de får i tilgift en dividendebog med mærker for 111 kr. Også byens sølvbrudepar får en hilsen fra Hasle brugs i form af en stor dåse Cirkel Kaffe. Harald Nielsen sørger her selv for, at de nygifte Sonja og Jørn Ole Hansen, Storegade 28, Hasle, får gaven fra brugsen.

50 år i pensions-sagens tjeneste

For omkring en halv snes tusinde funktionærer, som arbejder i andels-selskaber eller -foreninger, er der tegnet pensionforsikringer i Andelspensionsforeningen (AP), som for nylig fejrede 50 års jubilæum.

Foreningens aner er ældre end de 50 år. Allerede før århundredskiftet havde mejerister således stiftet en obligatorisk enkeforsørgelseskasse og brugsforeningsuddelerne gjorde det samme i 1907.

Både andelsselskaber og deres funktionærer deltager i ledelsen af AP, og for tiden beklædes formandskabet af uddeler E. Rasmussen, Storeheddinge, mens repræsentantskabets formand er slagteridirektør A. O. Arentsen, Struer. I repræsentantskabet er seks af de 15 medlemmer udpeget af Andelsudvalget som repræsentanter for virksomhederne.

For tiden udbetaler AP godt 4¹/₂ mill. kr. årligt i pensioner. Præmieindbetalingerne forvalter AP med vågent øje for værdisikringen af midlerne. AP har også ydet lån til andelsvirksomheder, og på denne måde arbejder pengene altså inden for andelsbevægelsen, indtil der ved pensionsalderens indtræden kaldes på dem.

EN BEVÆGELSE – IKKE EN FORRETNING

Hr. Svend Clausen, Høve Friskole, Asnæs, der er brugsforeningsformand, har sendt os følgende indlæg, der indeholder tanker om brugsforeningernes virke i de kommende år:

Ingen er vel mere i tvivl om, at man nu for alvor sigter på sammenlægninger af en del lokale andelsforeninger. Jeg tænker her mest på brugsforeninger, men mange andre foreninger er inde i billedet.

Efter mit skøn varer det en god del år endnu, inden planen er moden til gennemførelse – og om det i det hele taget er en plan med fremtid i, skal ikke diskuteres her!

Jeg tror ikke, medlemmerne i de små foreninger har taget stiling til de store problemer, der er forbundet dermed. Måske ikke engang de steder, hvor forretningen ikke går så godt – for ikke at bruge ordet dårligt.

Ingen må i bestræbelserne glemme, at brugsforeningsbevægelsen er en folkelig bevægelse, og at det i den sidste ende, er medlemmerne, som skal have den endelige afgørelse.

At være med i en folkelig bevægelse i dag er forbundet med ret betydelige vanskeligheder. Vi bliver ved brugsforeningerne. Her sidder landet over en række bestyrelser, hvis medlemmer ikke alle er kommet med i arbejdet af lutter interesse. Man kan få den slags „ben“ på mange måder. Den almindeligste er nok den, at der jo skal nogen til det arbejde, men mange andre tilfældige grunde kunne nævnes. I en slags parentes kan bemærkes, at mange foreningers vedtægter nu heldigvis indeholder en passus om, at der skal opstilles mindst én mere, end der skal vælges. Det er et stort skridt i den rigtige retning og kan bøde lidt på tilfældighederne.

Sådanne folkevalgte kommer meget let til at

stå i en noget underlig situation: de har det fulde ansvar, mens de ofte lader andre tage beslutningerne. Det skal forstås derhen, at ikke mange folkevalgte magter at sætte sig helt ind i den store virksomhed, brugsforeningsbevægelsen er. Måske kan det endda knibe med forståelsen af den lokale forenings drift, regnskab o.s.v. Det er jo sådan, at mange ikke har den fornødne tid til at sætte sig helt ind i problemerne, og tillidsposter har den kedelige tilbøjelighed, at de helst samler sig hos visse personer.

Hjælp til at løse problemerne kan fås hos bevægelsens udmærkede konsulenttjeneste. Veluddannede folk er her til rådighed med svar og råd. Men de bliver samtidig let den knag, hvorpå bestyrelserne hænger hatten. Her er vi ved én af de klemmer, de folkevalgte kan komme i: Konsulenterne tager beslutningerne, bestyrelserne sidder med ansvaret og har måske end ikke forstået den fulde konsekvens af disse beslutninger, men godtaget dem ud fra tidens respekt for eksperter.

Det er vel også sådan, at der inden for bevægelsen arbejdes på to fronter: Den øverste ledelse arbejder på landsplan, mens de enkelte bestyrelser arbejder helt lokalt. Det kan let give anledning til mange misforståelser. Lokalpatriotisme og meget andet kan spille ind – men ingen underkender det arbejde, der udføres på landsplan, for det er uden tvivl her, fremtiden formes.

Det er imidlertid af uhyre vigtighed, at forbindelsen mellem de to parter udbygges. Hvem der skal foretage initiativet dertil er ikke let at svare på, men skal der komme noget godt ud af sammenlægningsplanerne, må den øverste ledelse kende medlemmernes ønsker, og

en forberedelse på centralisering må strække sig over mange år. Når talen her er om sammenlægning, tænkes der selvfølgelig kun på de foreninger, der er i tilbagegang – ellers respekterer man ikke medlemmernes ønske om at bevare den lokale forening.

Som brugserne nu har folk til at sælge varerne, må der også være folk til at sælge ideen, ellers havner vi i løbet af få år der, hvor brugsforeningsbevægelsen ikke mere er en bevægelse men en ren forretning, og så kan alle ligeså godt handle i enhver anden kædeforretning. Folk til at sælge ideerne, ja. Vi sævner folk, som interesserede foreninger kan få ud til den årlige generalforsamling for at fortælle om andelsbevægelsen. Hvorfor skal en generalforsamling altid slutte med film eller bankospil? Hvem der skal betale? Hver forening kunne jo give sit bidrag – altså noget i retning af vikarordningen. Ideen må ud på en populær måde. Der må og skal skabes debat.

Vi har jo kredsmøderne. Der er bare så mange mennesker med, at diskussionen løber ud i sandet. Efter afsyngelsen af „Jeg elsker de grønne lunde“ bliver kaffebordet og de gratis cigarer let aftenens højdepunkt. Det var måske en idé, at tillidsmændene for 5-6 foreninger gik sammen og drøftede, hvad de ville i det pågældende område og dermed optræde som en samlet enhed. Dermed undgik man måske fiaskoer, som man har set ved udsendelsen af brochurer fra nogle supermarkeder, hvor deres beliggenhed var aftegnet på et landkort. Man havde bare glemt, at der i samme område var et par mindre brugser – de var i hvert fald ikke kommet med på kortet. Her kniber det med at få øje på det, som alle brugsforeningsfolk til enhver tid taler højt om: At det er en folkelig bevægelse, hvor der er enhed, og fællesskab.

Må jeg sluttelig nævne, at oplysnings tjenesten gør et udmærket arbejde – men ingen kan være mere end et sted. SVEND CLAUSEN

NYT FRA VAREFRONTEN

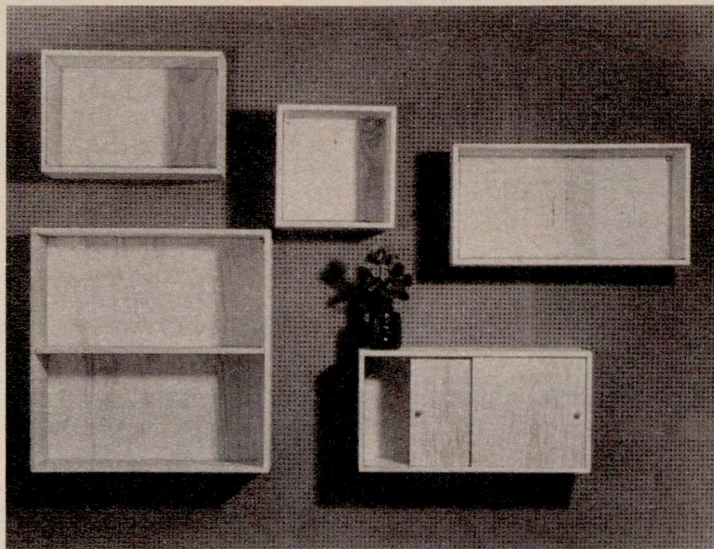
Bogkasserne er af udsøgt svensk fyrretræ, med træbagklædning og solidt sinket og limet i alle hjørnesamlinger, så de kan tåle at blive brugt, også til tunge bøger.

Der er boret huller i bagklædningen, så ophængningen kan ske „usynligt“ med skruer i murpløkke i væggen. Alle kasserne er 18 cm i dybden, og højden og bredden er opbygget med 30 cm som enhed;

det giver et utal af opsætningsmuligheder, hvis man vil sætte de forskellige modeller tæt sammen på væggen.

Brugsen har et katalogblad med mål og priser på de 10 kasser. Bogkasserne leveres fintpudsede, klar til lakering med klar lak (Fyropallakken er ideel til dette formål), eller til bejtsning eller maling. Der er dog mange, der synes, at kasserne er kønne i det rå træ og bruger dem uden nogen form for efterbehandling.

Den lille kasse i midten er 30×30 cm (kr. 19,85), de to andre i øverste række måler 30×45 cm (kr. 22,-) og 30×60 cm (kr. 26,75). Den store kasse er 60×60 cm (kr. 44,75) og kassen med skydedøre måler 30×60 cm (kr. 42,50).

GODE „BRUGS“-TING I TRÆ

Også til entreen har Brugsen ting i træ, så man uden større udgift eller ulejlighed kan „møblere“ dette rum pænt og brugbart. De fire ting på billedet: Væg-stumtjeneren, spejlet og de to knagerækker, der her er anbragt lavt til børnenes højde, koster ialt 42 kroner. Stumtjeneren og knagerækkerne er af ubehandlet bøgetræ, spejlets ramme af ubehandlet fyrretræ. For

dem alle gælder, at de let kan lakeres, bejtses eller males, så de kan passe sammen med de øvrige farver i rummet. Stumtjeneren måler ca. 28 cm og koster 17,85, den lille knagerække er 30 cm (kr. 4,65), den store 50 cm lang (kr. 6,75). Spejlets glas måler 30×40 cm, rammelisten er 3 centimeter bred (kr. 12,85).

For hjem, der er sparsomt forsynet med indbyggede skabe og hylder, er hænges skabe en god løsning, da de ikke optager megen plads. Fra brugsen kommer igen i år et éngangstilbud på en ny model i hænges skabe, der er yderst anvendelige til mange formål.

I modsætning til en del andre hænges skabe er dette skab lige, det vil sige, at alle hylderne er lige dybe. Det mest iøjnefaldende ved hængeskabet udover prisen er en åben hylde under skabet, der kan bruges til krydderier, aviser og tidskrifter eller dekorative genstande. Foruden denne åbne hylde er skabet forsynet med en indstillelig og en fast hylde.

Skab og hylder er fremstillet af 16 mm Plyfa spånplade og forkanterne er af massivt fyrretræ. Modellen fås i to bredder – 80 og 90 cm, højden er i begge tilfælde 63,5 cm og dybden 30 cm. Skabet har to skydedøre af masonite, beklædt med et teak-mønstret kunststofprodukt og forsynet med to forkromede håndtag.

Prisen for det 80 cm brede skab er 89,50 og 98 kr. for skabet i 90 cm's bredde. De er fremstillet af Københavns Trævarefabrik specielt til FDB, som forsyner hvert skab med en deklaration og anvisning på efterbehandling.

1 Vildminken er kommet ind i hønsegården, hvor den har fået fært af fjerkræ.

Et nyt rovdyr er dukket op i den nordiske dyreverden i de senere år: *vildminken*. Hvert år undslipper ikke helt få mink fra pelsfarme og forsøger at slå sig igennem ude i naturen eller i et skjul i nærheden af en menneskebolig.

Vildminkens naturlige opholdssted er kanten af vandløb og søer, hvor den kan ernære sig af småfisk, krebs og fuglevildt. I rugetiden, og især hvor vadefugle ruger kolonivis, kan et minkbesøg være en katastrofe. Det blodtørstige rovdyr nøjes nemlig ikke med at nedlægge, hvad det med rimelighed kan æde, men fortsætter med at dræbe, så længe der er en levende fugl at springe på nakken af.

Det samme sker, hvis vildminken slipper ind i et hønsehus eller en hønsegård – den situation, som Elvig Hansen her har fotograferet.

I Norge og Sverige har undslupne mink været i stand til at formere faste, vildtlevende stammer. Det er, så vidt man ved, endnu ikke sket i Danmark. Årsagen kan være, mener den svenske minkspecialist *Rune Gerell*, at det danske landskab sammenlignet med det svenske og norske er meget åbent, og at de danske ferskvande i almindelighed mangler kantbevoksning. Under disse forhold savner den vildtlevende mink beskyttelse bl. a. mod sin hovedfjende, *ræven*.

Den nye jagtlovsbestemmelse, som freder ræven i yngletiden, kan måske derfor være en bremse på vildminkens videre udbredelse og en hindring for etablering af vildtlevende minkstammer her i landet.

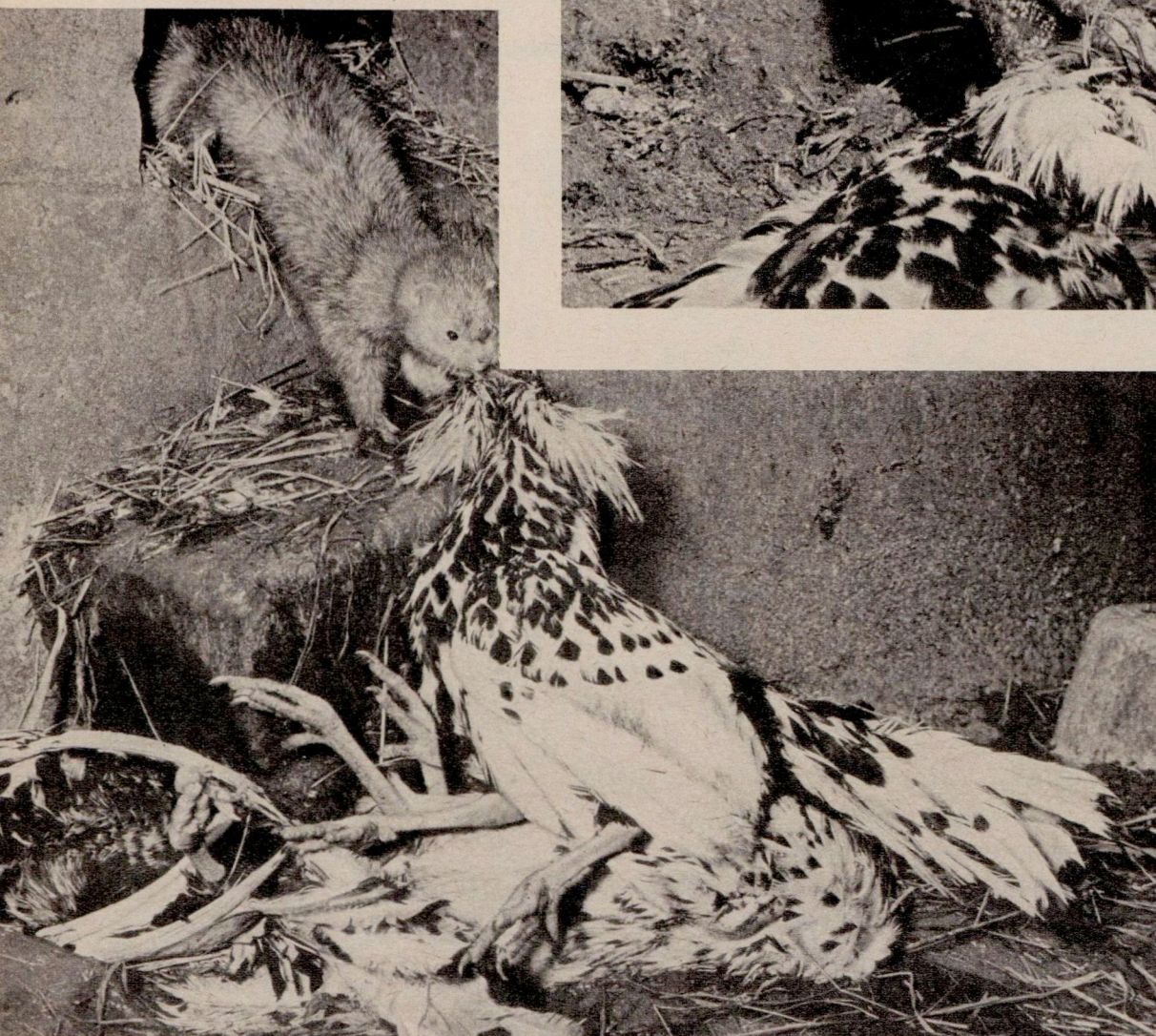
2 Nogle få timer efter er det gået slemt ud over hønsene.

Nyt rovdyr på plyndrings- tog

3

Nærbillede af vildminken, mens den i sin blodrus flænses løs i en dræbt hønse.

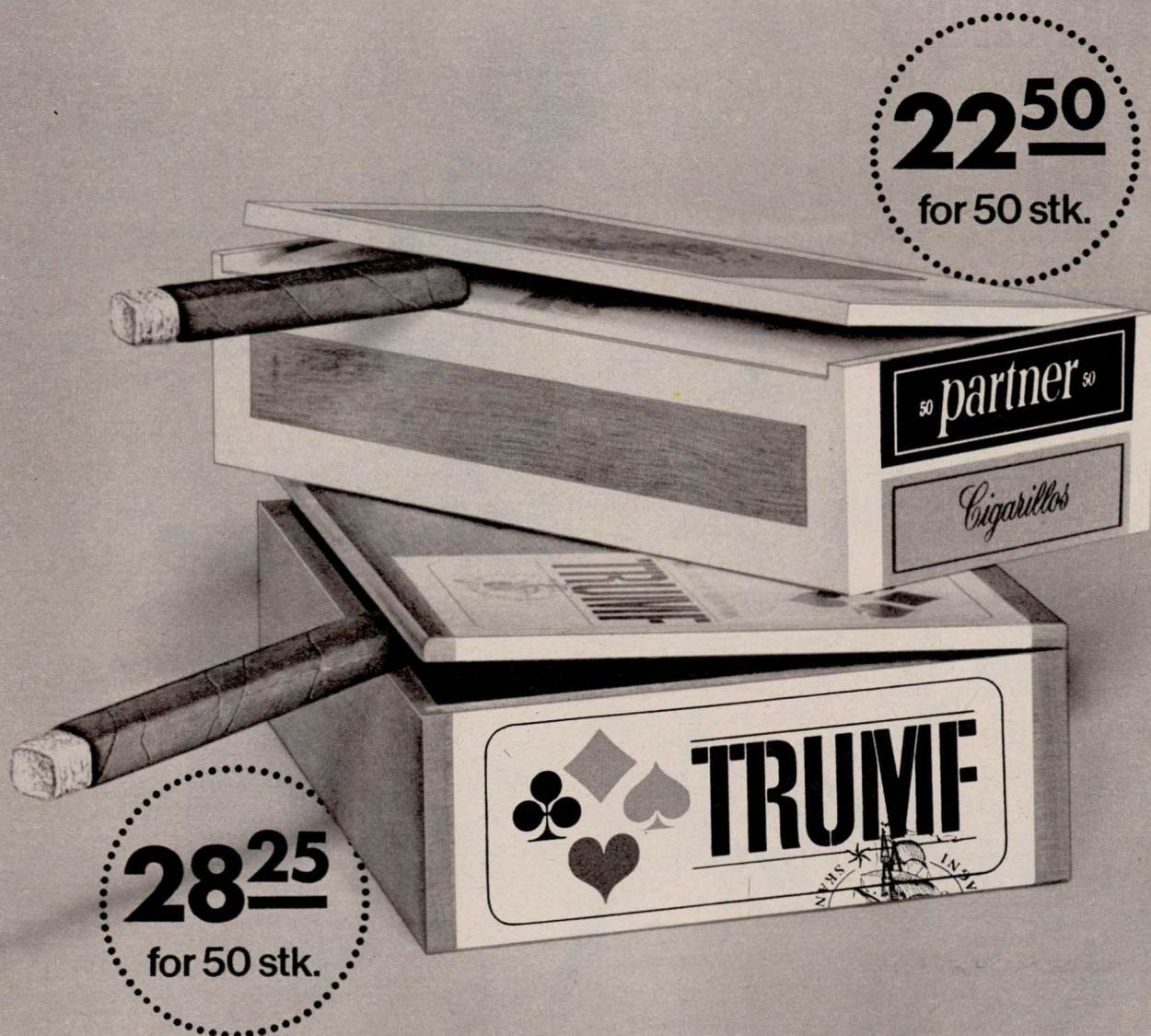

4

Vildminken forsøger at trække sit bytte bort til sit skjulested. Den holdt til under et gammelt halmknippe. Rovdyret blev fanget og sat i bur, men døde to dage senere. Sandsynligvis havde det drukket sig ihjel i hønseblod.

Fotos: Elvig Hansen

direkte fra kassen..!

Ja, så billigt kan det gøres — selv i dag! Kæmpesalg og moderne fremstillingsteknik hjælper os til at holde prisen under det »normale« for to så gode cerutter. Smag dem!

TRUMF - lang, elegant og mild, 5 stk. kr. 2,85, 10 stk. kr. 5,65 og 50 stk. kr. 28,25 ● PARTNER - buttet, mild cerut, 10 stk. kr. 4,50 og 50 stk. kr. 22,50

Nodeværkstedet på den jyske hede kaldes man stedet. En skøn, gammel skole i en af Jyllands køneste egne – i *Egtved* nordvest for Kolding. Et sted, hvor det hele drejer sig om musik på den ene eller anden måde. Hvor man bogstaveligt talt har læssevis af den, og hvor man nu står foran en drastisk udvidelse, der kan få betydning for musik- og formningsundervisningen på skoler over hele Danmark.

Musikhøjskolen og dens forlag er et spændende sted, hvor bogbinderi og folkedans trives glimrende sammen med hjemmestrikkede Storm-P.-apparater, et nodesæteri, hvis mage ikke kendes i hele verden, musikinstrumenter, billardbord, linoleumssnit og musiklærere i mængde, der kommer for at få noget at vide om, hvordan man lærer skolebørn at synge og spille.

Centrum i det hele er forlagets dynamiske leder, den tidligere docent i korledelse ved Musikkonservatoriet, *Svend-G. Asmussen*. Han har, sammen med sin kone og sine medarbejdere, på den barske hede skabt et musikcenter, der allerede nu har væsentlig betydning for musikundervisningen på danske skoler. Og i fremtiden vil det antagelig præge musikundervisningen i endnu højere grad.

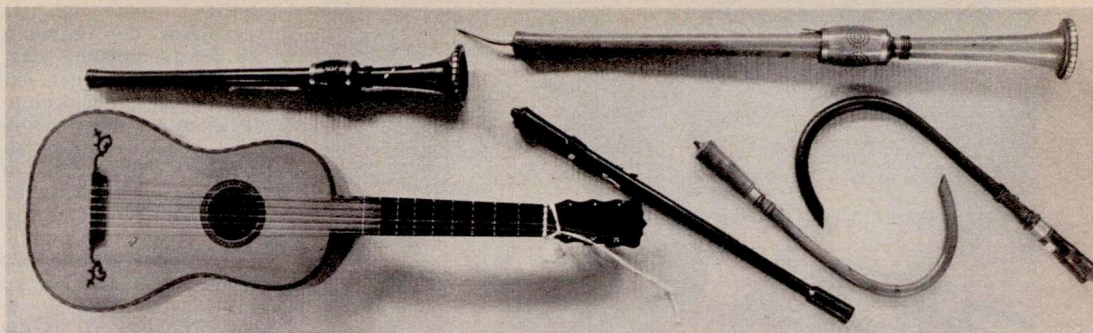
Der er nemlig planer om en stor kursus- eller musikhøjskole, som skal give specialundervisning til musik- og formningslærere. Allerede nu underviser man henvend 500 lærere om året – midt imellem bøger, trykke-maskiner og noder i stabler i alt for utilstrækkelige lokaler. Og med upraktiske indkvarteringer på kroer i omegnen.

Hvis staten siger nej – bygger vi alligevel

Den nye kursus-skole, der er skitseprojekteret af arkitekterne *Boisen* og *Platz* i Kolding,

De gamle renæssanceinstrumenter, der er blevet populære igen, sælges nu i nye udgaver. Fra venstre

ses to såkaldte pommere, to krumhorn, en renæssanceguitar og en zink.

NODEværkstedet blev til musikcenter på heden

En stor musikhøjskole, der også vil beskæftige sig med formning, skal bygges ved Egtved, hvor man i øjeblikket underviser 500 lærere om året – uden at have plads til det – og fremstiller noder i læssevis. Det hele begyndte en dag, en mand stod i København og manglede nogle noder...

Fotos: Mogens Laier

Tekst: Jørgen Munkebo

anslås til cirka 2,2 millioner. Indtil nu har *Svend-G. Asmussen* og fru *Hanna* drevet hele undervisningen på fuldstændig privat basis, men nu vil man prøve at få staten til at give støtte efter samme regler, som gælder for selvejende, statsanerkendte skoler. Der skal være 30 værelser til kursisterne, malsal, keramikværksted, grafikværksted, to store musiksale og kantine samt kontorer og administratorbolig.

Behovet og interessen for skolen er meget stor. Der er ikke holdt stiftende generalforsamling endnu, men ikke desto mindre er der allerede indsamlet 320.000 kroner – iberegnet en 1,7 hektar stor naturgrund til en værdi af cirka 50.000 kroner. Det vil altså ikke blive vanskeligt at skaffe de i alt 360.000

kroner – en sjettedel af anlægsudgifterne – staten kræver som minimum for at yde tilskud. Man vil danne en skolekreds, hvor alle formodet indskudsbeviser til 300 kroner stykket kan støtte skolen. De første 400 har allerede købt – og det er kun begyndelsen.

– Så hvis staten skulle sige nej, bygger vi alligevel. Selv om vi måske må nøjes med lidt mindre bygninger i starten, siger *Svend-G. Asmussen*.

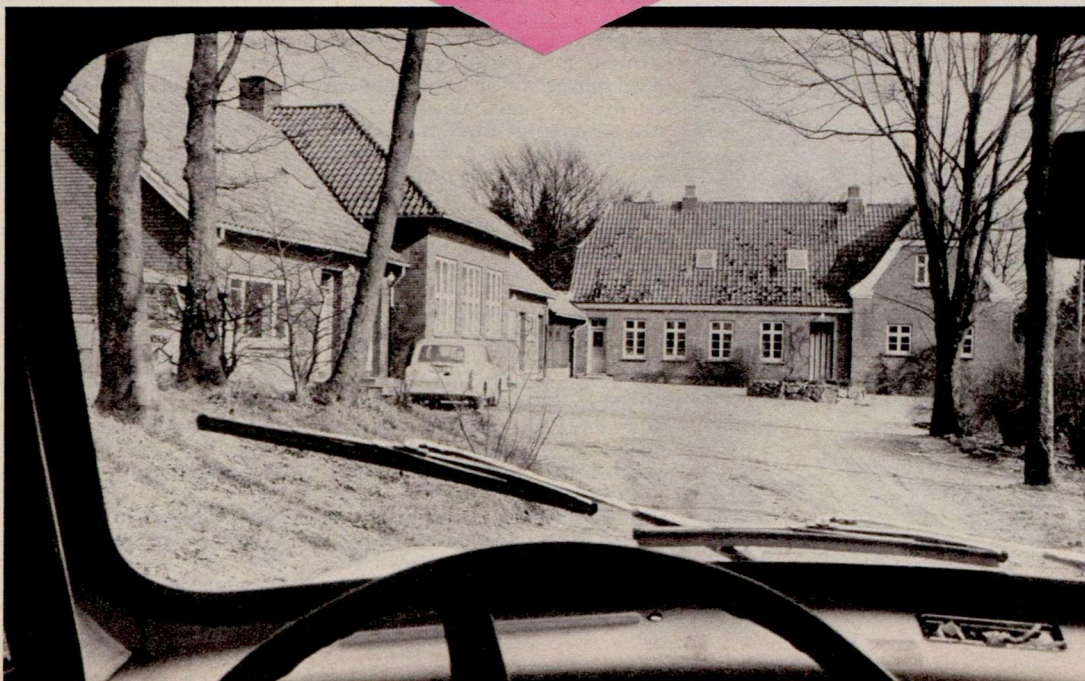
Til forskel fra andre skoler bliver der ikke faste lærere. Al undervisning vil foregå under skiftende, højt kvalificerede gæsteinstruktører, både danske og udenlandske. Og der er ingen tvivl om, at skolen samtidig vil medføre mange nyskabelser inden for musik- og formningsundervisningen. For en stor del af skolens arbejde vil være eksperimenterende. Der vil ikke blive tale om stiv indlæring i blokfløjtes mysterier – tværtimod er hovedformålet at virke ansporende og igangsættende og indføre de nyeste pædagogiske ideer.

Når skolen er bygget, vil egen også have en regional koncertsal og gode lokaler, hvor der skal vises skiftende kunststillinger.

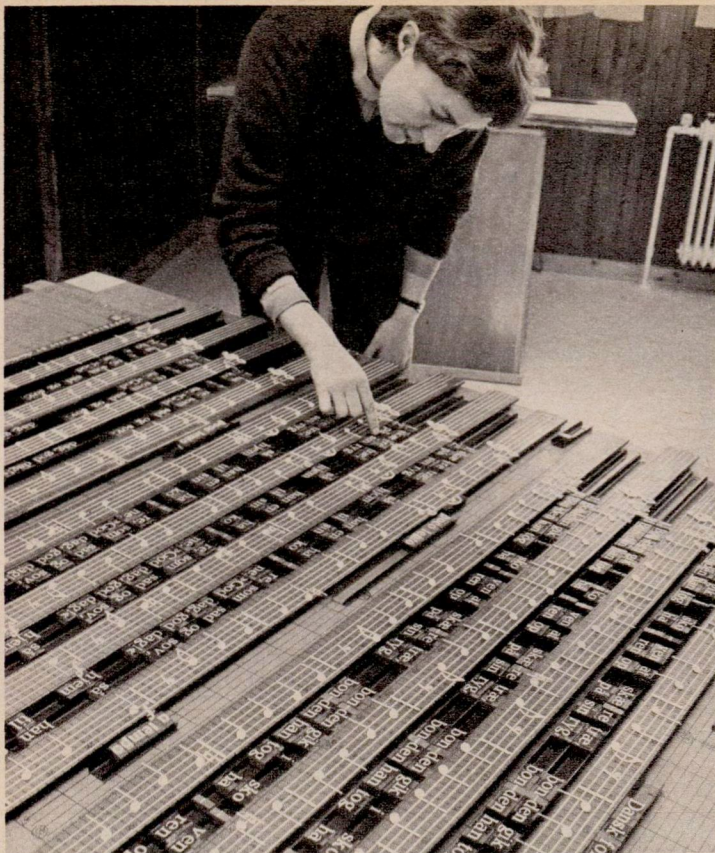
Støtte noder over gasapparatet og brugte soveværelset til foto-atelier

Men hvordan er alt det kommet igang ude på heden?

Det startede så småt i 1951, da *Svend-G. Asmussen* stod og manglede nogle noder. Han var dengang forstander for Københavns Musikhøjskole og underviste samtidig på Hellerup Seminarium. Desuden arbejdede han meget med korsang – i sin

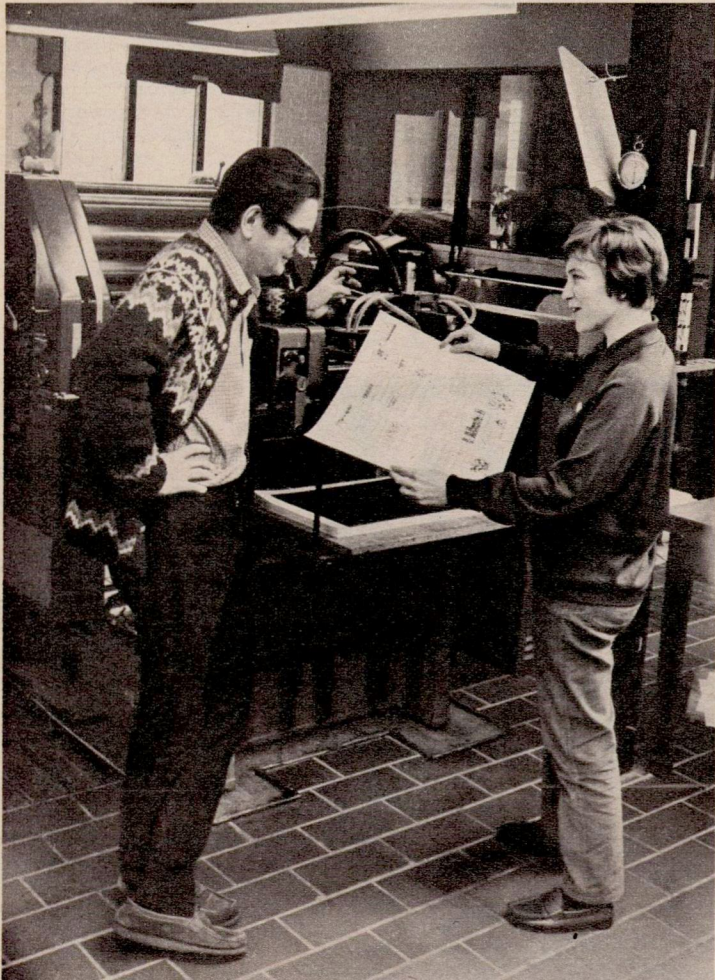

Nodeværkstedet på heden – den gamle skole i Egtved.

Det nodesætningssystem, der bruges i Egtved, kendes ikke noget andet sted. Det er helt igennem "hjemmestrikket", men fungerer fremragende.

Svend-G. Asmussen og fru Hanna ser på et færdigt nodeblad.

tid stiftede han *Unge Akademikeres Kor*, der regnes for et af de bedste danske i dag.

Men det stod meget småt til med de noder, der kunne fås. Både til musikundervisningen i skolerne, til korsang og til sammenspil. Der blev gjort forgæves forsøg på at fremskaffe nogle fra de eksisterende musikforlag.

– Så var der jo ikke andet at gøre end begynde selv, fortæller Svend-G. Asmussen. – Penge havde jeg ingen af, så det gik lidt tilfældigt til. Jeg talte med komponisten *Knud Jeppesen*, der lovede at lave seks korsange. Bagefter ringede jeg til kolleger rundt om i landet og spurgte, om de kunne aftage et halvt hundrede stykker eller så af nodehæftet på forhånd. Det blev så trykt og udgivet, og alle var glade.

Men jeg var ikke rigtig tilfreds med modernens udseende. De blev tegnet – og jeg syntes ikke, det var pænt nok...

Svend-G. Asmussen havde en god ven, der var ikke så lidt af en Ole Opfinder. Han havde et ældgammelt fotografiapparat, og ved hjælp af linsen fra det, noget krydsfiner, et par elektriske pærer og en masse fingerfærdighed flikkede de alle tiders reproduktionskamera sammen til fremstilling af de film, der bruges ved offset-trykning. Og så puslede de sig frem til et nodesætningssystem, der ikke kendes tilsvarende noget sted i verden. Nodestregene var hvide udsnore på sort pap – det bliver lige omvendt ved trykningen – og noderne blev klippet ud af hvidt karton.

Men snart fandt de ud af at støbe noder af metal i stedet og male dem hvide. Det foregik over gasapparatet i køkkenet. Og soveværelset i Asmussens tre-værelses villa i en af Københavns omegnskommuner blev fotoatelier og nodesæteri.

Konerne sagde ja

– Faktisk brugte vi al vores fritid på det, fortæller Svend-G. Asmussen. – Også ferierne. Og efterspørgslen på noderne begyndte at stige stærkt. Vi fik kig på en fiks, lille amerikansk offsetmaskine, der kunne trykke lige de ting, vi havde brug for. Den købte vi og monterede i fyrrkælderen, og så gik vi ellers i gang med at finde ud af, hvordan man nu betjente sådan en...

På det tidspunkt var jeg docent i korledelse ved Musikkonservatoriet. Det var et heltidsjob – og samtidig blev der mere og mere travlt med udgivelsen af noder. Vi havde kontrakt med adskillige skoler, og flere og flere kom til – med flere og flere ønsker. Samtidig lignede huset efterhånden en slagmark. Det var på tide at vælge.

En dag for fem år siden ringede en god ven og fortalte, at der var en gammel skole til

salg ved Egtved. Først tog jeg alene derover. Næste weekend tog jeg min kone med. Tredje gang var alle medarbejderne og deres koner med. Da vi havde kigget lidt på tingene, listede vi ud af konerne, hvad de syntes. De sagde ja alle sammen – og så var den handel i orden...

I de fem år siden da har forlaget sat fart i hele den danske musikundervisning.

Stor efterspørgsel på renæssance-instrumenter

Efterhånden kom instrumenter til – blandt andet er der blevet stor efterspørgsel på moderne udgaver af gamle renæssance-instrumenter. De bruges i dag på mange seminarier og på for eksempel Aarhus Universitet.

Da man først begyndte at forhandle instrumenter varede det ikke længe, før en masse lærere ringede og ville lære lidt mere om, hvordan man spillede på dem. Og en masse andre ting. Så det var naturligt at arrangere nogle små kurser. Det udviklede sig meget hurtigt i et sådant omfang, at det er ved at blive mere, end man kan klare med forlagets nuværende kapacitet. Også fordi andre ting er kommet på programmet. For eksempel europæiske folkedanse – hvoraf mange er betydelig mere spændende end de danske.

I dag arbejder en snes mennesker på forlaget – alle sammen mennesker med speciel interesse for musik. Som for eksempel kontorchefen, der er nordmand og tidligere bestyrelse i Tromsø. Han blev i sin tid forelsket og senere gift med en pige fra Unge Akademikeres Kor, der under ledelse af Svend-G. Asmussen var på turné i Norge. Også hans kone arbejder nu på forlaget.

Efterhånden er værkstedet på heden et af Danmarks største foretagender i sin art, og man udgiver både noder til helt moderne kompositioner og gamle værker, der ofte ikke har været trykt tidligere. Forlaget har et nært samarbejde med flere musikvidenskabsmænd, der finder de gamle noder frem, og det har medført handel med udlandet. Forlaget eksporterer nu noder til hele Vesteuropa, og i den sidste tid har også USA været interesseret – især i de gamle ukendte kompositioner.

Der gøres meget for at få så god kvalitet som overhovedet muligt. Som regel bruges kendte kunstnere til at illustrere sangbøger og andre udgivelser, og i perioder har man dem boende et stykke tid for at få så snævert et samarbejde som muligt.

Systemet med de støbte noder er udviklet til et nodesætningssystem, der ikke kendes bedre noget sted i verden – men det er stadig den gamle krydsfiner-kasse, der anvendes som reproduktionskamera.

Og det fungerer fremragende.

Nyhed - en frisk, lækker detalje

decor

Edet kvalitet
i luksus udgave
lysende hvid med
sart blå eller
sart rosa bort

decor

extra blød luksus kvalitet

- alt hvad der er lækkert kommer fra

Edet

Et kvalitetsbegreb
for moderne mennesker

Edet

Det **STORE** morgenbord

De praktiske amerikanere har et begreb, der hedder *brunch*. Ordet er en sammentrækning af *breakfast* og *lunch* og betyder altså et kombineret morgen- og frokostbord i stil med det engelske eller det norske morgenbord. Det kan være både praktisk og hyggeligt en weekend eller i børnenes efterårsferie for en udflugt. Man kan også invitere gæster til et godt morgenbord på en mærkedag, der ellers skal markeres med en fin middag om aftenen.

Traktementet skal naturligvis først og fremmest være mejerigtigt. Et godt udvalg af mælk, surmælksprodukter, oste og smør er grundlaget. Frisk frugt eller juice hører også med. Æg på en eller anden måde, frisk brød og lidt pølsemad eller an-

den form for kød, for eksempel skinke. Men i øvrigt er slaget frit. De engelske morgenspecialiteter som ristet nyre eller kippers – stegte, røgede sild – vil de fleste danske dog sikkert betakke sig for. Den klassiske engelske morgenspise, spejlæg og bacon eller letristet skinke, vil snarere falde i smag, og rigtig spegesild, som man får det i Norge om morgenen, er der også mange, der sætter pris på (efter sigende er det særlig godt, hvis man har været lidt sent ude aftenen før).

Herhjemme vil vi nok lægge hovedvægten på en æggeret. Det behøver ikke at være spejlæg og bacon. En omelet er hurtigt at lave, især hvis man bruger en af de moderne overfladebehandlede pander som Brugsens Pyro-

flon-serie. Røræg er også godt, for eksempel til skinke og flåede tomater, drysset med hakket dild eller persille. Den franske æggekage, *Quiche Lorraine*, som vi giver opskriften på her, tager lidt længere tid, men den kan forberedes aftenen i forvejen, hvis man har et køleskab til at opbevare dejen i.

Hjemmebagt brød er med til at gøre morgenbordet til noget særligt. *Quarkboller* er gode, fordi dejen er velegnet til kold hævning og kan lægges aftenen i forvejen. Men i øvrigt kan de også bages færdige om aftenen og blot lunes om morgenen. Takket være quarken bevarer de friskheden. Quarkbrød er også mere proteinrigt end almindeligt brød.

Fransk ostepie Quiche Lorraine

Dej (laves dagen i forvejen):

65 g Tre Kroner margarine. 125 g Safir mel. ¼ tsk. salt. 1 æggeblomme. 2-3 spsk. vand

Fyld:

75 g bacon i tynde skiver. 3 æg. ¼ dl fløde. 50 g revet ost.

Margarinen smuldrer i melet. Salt, æggeblomme og vand æltes i. Dejen stilles koldt et par timer. Rulles ud i en rund plade. En tærte- eller lagkageform beklædes med dejen. Bunden prikkes med en gaffel. Stilles overdækket med aluminiumsfolie i køleskab til næste dag. Bunden forbages ca. 10 min. ved god varme (200°). Baconen steges og fordeles på piebunden. Æg, fløde og ost piskes let sammen og hældes over. Bagetid: ca. 20 min. ved god varme (200°). Serveres varm. Fyldet kan varieres f. eks. med hakket, kogt skinke i stedet for bacon.

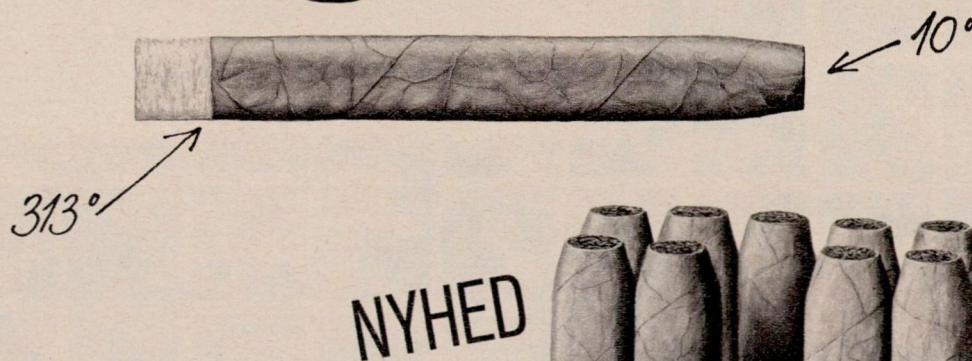
Quarkboller (ca. 16 stk.)

2½ dl mælk. 40 g Tre Kroner margarine. 25 g gær. 1 tsk. sukker. 1 tsk. salt. 400 g Safir mel. 100 g Karen Koks Quark naturel.

Mælk og margarine lunkes. Gæren udrøres heri. ¼ af melet, sukker og salt røres i. Quarken røres i. Resten af melet blandes i. Dejen æltes godt og stilles til hævning til dobbelt størrelse et lunt sted ca. 30 min. Dejen lægges ud på bordet og luften presses ud. Dejen formes til boller. Efterhæver på plade ca. 15 min. Pensles med æg eller mælk. Bagetid ca. 15 min. ved god varme (200°). – Dejen til bollerne kan laves aftenen i forvejen med kold hævning og bages næste morgen. Til kold hævning æltes alt sammen koldt, og margarinen smuldrer i melet. Dejen sættes til hævning et køligt sted (køleskab) ca. 12 timer. – Formes, efterhæves og bages som boller med varm hævning.

Porcelæn og bestik er fra Magasin Anva.

Der går kølig røg af en god brand

Tobakken er findelt - den ligger regelmæssigt i hele cerutten. Det gi'r let træk og rolig brand, så De rigtig kan nyde den kølige røg!

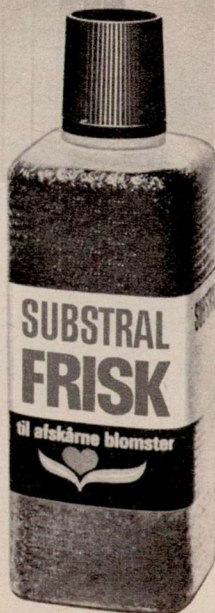
535
for 10 stk.

SUBSTRAL[®] frisk forlænger bukettens levetid

Nu kan De få meget mere glæde af Deres afskårne blomster! Substral FRISK indeholder alle de næringsstoffer, blomsterne har brug for, og desinficerer vasevandet, så buketten holder sig smuk og frisk dag ud og dag ind - utroligt længe.

VERDENS- RUMMET som JERN-leverandør

Rumforskningens eksplosive udvikling har fremkaldt mangfoldige projekter til rent praktisk udnyttelse af den nye, gamle verden, vi nu er ved at åbne. V. J. Brøndegaard referer her et par af disse ideer. De kan måske se ud som fantasteri, men det gjorde en månerejse jo også for blot en halv snes år siden.

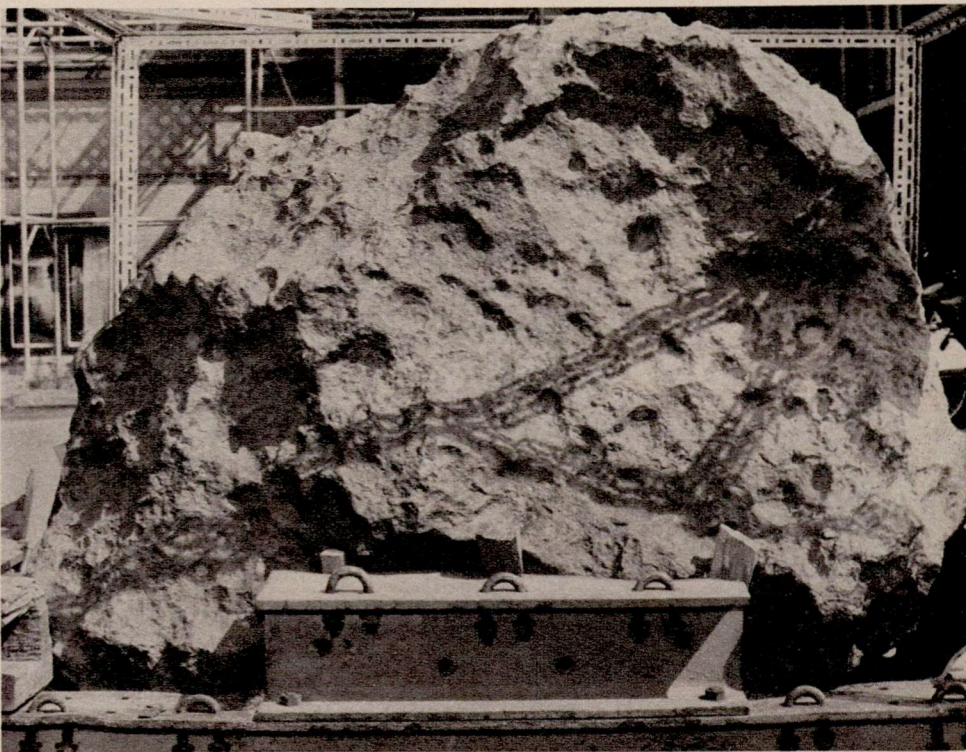
Trods kunststoffer, letmetaller, atomenergi og rumraketter lever vi stadig i „jernalderen“. Jernet anvendes til langt mere end alle andre grundstoffer – og der bruges derfor enorme kvanta. For ti år siden blev fremdraget godt 195 millioner tons jernmalm, nu er tallet oppe på cirka 250 millioner tons om året.

Men det gælder jern som andre af klodens mineraler, at „magasinet“ ikke er udtømmeligt. En vesttysk bjergværks-ekspert anslår, at verdens jernforbrug ved årtusindskiftet er steget til 1140 mil-

lioner tons, og at de reserver, som det med de nu benyttede metoder betaler sig at fremdrage, vil være brugt om blot 75 år!

Nye malmfund kan sikkert forlænge fristen, men det er klart, at det engang vil være slut. Visse teknisk uundværlige råstoffer kan i overskuelig fremtid meget vel blive mangelvarer.

Måske løses problemet ved, at man finder frem til nye stoffer eller nye udvindingsmetoder, men der er endnu en mulighed, som det efter nogle teknikeres og

På mineralogisk museum i København ligger denne vægtige meteorsten, der er fundet på Grønland.

videnskabsmænds mening allerede nu løner sig at udforske: at hente råstoffer til jorden fra månen og/eller andre planeter.

Jernet fra guderne

Faktisk har menneskeslægten i årtusinder brugt metal fra verdensrummet. Arkæologiske fund viser, at jern blev bearbejdet længe før bronzen; det faldt bogstaveligt talt ned fra himlen som en gave fra guderne.

Meteorerne er stofsamlinger, som efter måske millioner af års rejse kom ind i Jordens tyngdefelt, passerede atmosfæren og ramte jordoverfladen. Deres form, størrelse og vægt er vidt forskellig... fra mikroskopiske støvkorn til tonstunge brokker. Man skelner stort set mellem sten- og jernmeteoriter.

Sidstnævnte indeholder praktisk taget alle jordiske grundstoffer. Foruden gennemsnitlig 91 pct. jern er fundet 8,7 pct. nikkel, 0,7 pct. kobolt, desuden aluminium, magnesium, krom, mangan, titan, guld, sølv, platin o.s.v.

Siden meget gamle tider har man mange steder på Jorden udnyttet meteor-metallet til våbenfremstilling og lignende. Det gjorde man for eksempel i det gamle Ægypten, hos aztekerne i Sydamerika og i Grønland før koloniseringen.

Overfor nutidens jernforbrug er meteorerne imidlertid en så lille dråbe i havet, at den ikke er værd at regne med. Jorden rammes hvert år af mindst 10.000 større meteoriter. Cirka en tredjedel af dem er jernmeteoriter, men tilsammen udgør de kun nogle få tons.

Vil fange en lilleputplanet

Så er der anderledes gods i *asteroiderne*. Man regner med, at der eksisterer cirka 40.000 af disse himmellegemer - de fleste mellem Mars og Jupiters baner. Asteroiderne er sandsynligvis rester af en sprængt planet, og stumperne varierer stærkt i størrelse: fra et tværmål på en kilometer til en femtedel af Månen.

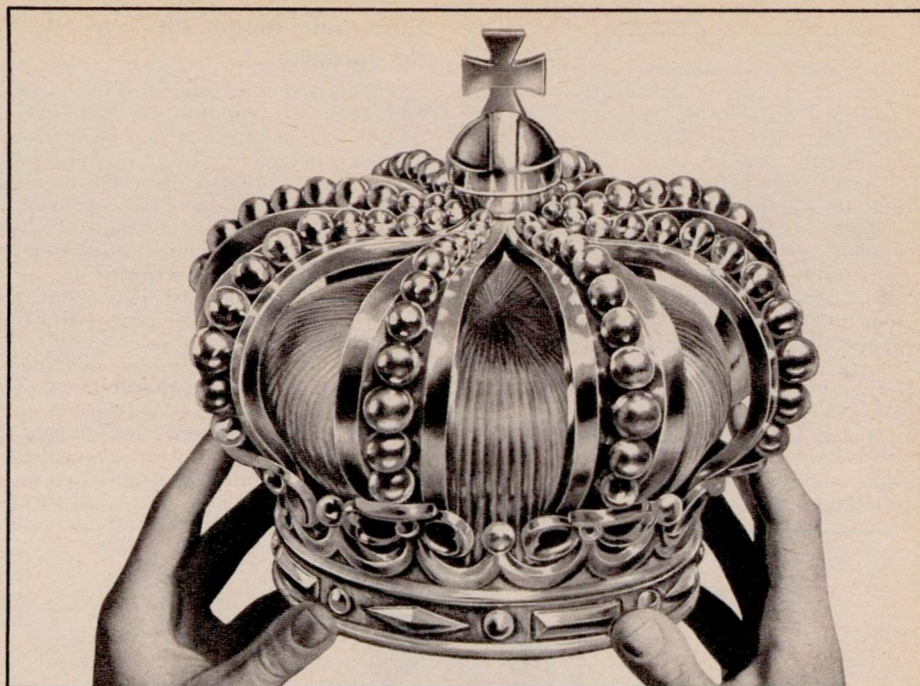
Asteroiderne har sandsynligvis samme indholdsstoffer som meteorerne, og nogle kommer Jorden ret nær. Således fløj „Ikaros“ (halvanden kilometers tværmål) 14. juli 1968 forbi os i mindre end 7 millioner kilometers afstand. Det er ganske vist atten gange afstanden Jorden-Månen, men inden for rækkevidden af vore rumsonder.

Hvis man på en eller anden måde kunne hente en stump af disse lilleputplaneter ned til Jorden, ville et kun 200 meter bredt brudstykke være lige så meget værd som Danmarks offentlige udgifter i fem år!

Det er altså ikke småpenge, der er tale om... men kan det blive andet end ønsketænkning?

En ingeniør Oscar Bschorr i München, som længe har beskæftiget sig med problemet, føler sig overbevist om, at et sådant projekt kan realiseres - endda om få år. Hans patentanmeldte idé går kort fortalt ud på følgende:

Astronomerne finder en asteroide, hvis bane ligger tilstrækkeligt nær Jordens. Et bemandedt rumskib anbringer en sprængladning, for eksempel en brintbombe, der får asteroiden til at ændre kurs eller sprænger en stump af den. Retningen af et passende brudstykke korrigeres med andre mindre eksplosioner i nøje beregnet afstand, så det falder i en ubeboet egn.

Tør De overlade ansvaret til en ny Regent? Ja, til en Atlas Regent!

De sætter kronen på værket som dygtig husmoder med en ny ATLAS Regent. Køl, sval, frys i luksusklassen. Nye, friske avocadofarver indvendig. Modulrigtige grundmål 60x60 cm. Lav højde giver plads til rummeligt overskab. Anskaf skabene enkeltvis eller i kombination. For køl-sval: 100% fuldautomatisk afrimning. Flytbar ventilplade giver

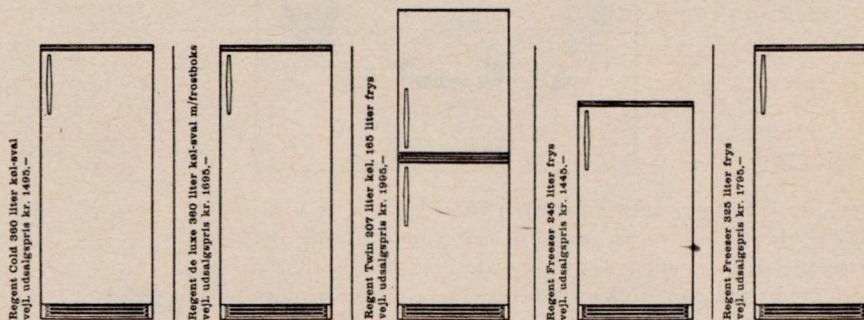
valgfri fordeling af køl og sval. Fjernes pladen, får hele skabet køletemperatur.

For frys: Fryseslanger under hylder. Lynindfrysning ned til under +25°. Hængslede hyldegitter giver fuld pladsudnyttelse og nem ind- og udtagning.

Til højre vises Regent Cold, 360 liter køl-sval kombineret med Regent Freezer, 325 liter frys.

Helt nye Regent skabe i køl-sval-frys.!

Køb **ATLAS** i Brugsen

Viser det sig at være for vanskelig og risikabel opgave, foreslår Eschorr, at man lader asteroiden komme i nærheden af Månen, hvis tiltrækningskraft nu tvinger den ind i en elliptisk bane omkring Jorden. Man kan så lidt efter lidt hente metallerne ned.

Jernet, som jo udgør størsteparten, løner det sig næppe at fragte til Jorden. Det kan fjernes allerede undervejs mod Jorden: giver man asteroiden en bane, som fører den nær Solen, fordamper en del af jernet, mens de kostbare metaller som nikkel og platin med højere smeltepunkt bliver tilbage. Bringes brudstykket yderligere i rotation, kan den såkaldte termo-diffusionsproces adskille og koncentrere grundstofferne.

Om nitten år vender „Ikaros“ tilbage, måske er rumfartsteknikken da nået så vidt, at hans „fantastiske“ plan kan virkeliggøres...

Rum-metal meget stærkere end det jordiske

Når metaller og legeringer afkøles, opstår som følge af temperatursvingninger og tyngdekraften ofte mikroskopiske revner i deres molekyle-struktur og materialet bliver ikke så stærkt, som det teoretisk kunne være. Men man har opdaget, at når de fremstilles i en tilstand af vægtløshed, får for eksempel aluminium en nærmest ideel indre struktur og er ti gange stærkere end vort bedste stål. Metallet iridium bliver endog 100 gange mere solidt.

Den side af en rumstation, der vender bort fra Solen, har en meget lav temperatur; under metallens størkning giver den tillige med vægtløsheden et fremragende materiale. Helt rene krystaller af halvledende metaller som germanium og gallium kan kun fremstilles i vægtløs til-

stand. De får et væsentligt bredere frekvensområde og kunne give transistoren en hidtil ukendt ydeevne.

Men vil det kunne betale sig at indrette støberier i verdensrummet? Her nævner amerikanske forskere nogle interessante tal. Produktionen af en 30 kubikcentimeter blok aluminium skulle efter deres beregninger koste cirka 84 dollar, transporten Jord-rumstation og retur anslås at koste det ti-dobbelte eller 840 dollar. En wire af denne aluminium kunne løfte et slagskib. En tilsvarende stålblok fremstillet nede på Jorden vejer 30 gange mere og koster cirka 500 dollar. Rum-aluminium er altså nok dyrere, til gengæld meget lettere og stærkere end noget på Jorden smedet stål. Det vides, at den sovjetiske rumfart arbejder med planer om en sådan metalfremstilling.

I det amerikanske Gemini-program indgår observationer, som gør det muligt at lokalisere metalforekomster på Jorden fra verdensrummet. På farvefotografierne af Jorden er fundet geologiske strukturer, som var helt eller næsten ukendte. Udsynet fra rumkapslen afslører hidtil skjulte forekomster af mineraler, fremtidens rumstationer vil derfor bl. a. kortlægge Jordoverfladen med specialkameraer, og på den måde finde nye mineral-lejer.

Elevator på 35.000 km!

Transporten af materialer fra eller til Jorden hører endnu til de uløste problemer. En russisk ingeniør R. S. Ziolkovsky foreslår, at man bygger et 35.810 kilometer højt hejseværk eller elevator. Ja, det lyder som et luftkastel, men i en lærd afhandling om „Overvindelsen af Jordens tiltrækningskraft med reaktionsprincip“ giver han en tilsyneladende velfunderet matematisk beregning af, hvordan en sådan „himmel-elevator“ kan etableres i løbet af 10-15 år.

En kunstig satellit bruger i en bestemt afstand fra Jorden nøjagtigt 24 timer til hvert omløb. Afstanden – og hermed tårnets højde – er 35.810 kilometer; øverst afbalanceres Jordens tiltrækningskraft med centrifugalkraften, som i modsætning til tyngdekraften – øges med afstanden fra Jorden. Bevæger satellitten sig vest-øst over Ækvator, står den tilsyneladende bomstille, idet klodens akseomdrejning og satellittens omløb er synkroniseret.

Denne rumstation opfylder alle krav til det øverste støttepunkt for elevatoren: den står ubevægelig i forhold til jordoverfladen, og med en solid wire som jordforbindelse kan den befordre fragt eller mennesker de mange tusinde kilometer ud i rummet!

Jamen – selve wirens vægt river satellitten ud af dens bane, vil mange sikkert indvende. Ziolkovsky har imidlertid fundet kræfter i himmelmekanikken, som løser også dette problem. Ved 35.810 kilometer ophæver tyngde- og centrifugalkraft hinanden, men øges højden, bliver sidstnævnte den stærkeste og trækker udad mod stjernerne. Hvis man lader satellitten svæve så meget længere ude, at dens stærkere centrifugalkraft ophæver wirens vægt, forbliver den i sin bane.

Man skal naturligvis bruge energi til at overvinde Jordens tyngdekraft, når en last føres op med elevatoren. Men fra og med den vægtløse grænse begynder lasten at bevæge sig selv og med stadig større fart... uden at bruge et gram brændstof.

Opfinderen hævder, at himmel-elevatoren pr. lift eller døgn kan transportere 10-15.000 tons ud til en rumstation, hvilket er meget hurtigere og billigere end med de påtænkte astronautiske fragtrakter...

Fantasteri eller en idé, der lader sig realisere? Tiden vil vise det, men hvem tør i vore dage sige, at noget er umuligt – i det mindste, når der er tale om rumprojekter.

V. J. Brøndegaard

Ind imellem føler man sig på tværs
(når man har været lidt for god ved sig selv)

Så hjælper et glas Samarin!

Det sker en gang imellem, at man føler sig ude af form. Måske blev det lidt sent aftenen i forvejen, måske har man spist lidt for meget af den gode mad. Så er det, at man har brug for et effektivt middel mod dårligt humør. Moderne mennesker ved, at Samarin er det helt rigtige. Et glas herligt forfriskende og velmagende Samarin sætter humøret i vejret og giver Dem omgående ny energi og velvære. De skulle også prøve Samarin. – De kan ikke undgå at mærke forskellen.

A/S Cederroths, København

gi'r øget velvære

*Friskmalet kaffe
hver gang...*

CIRKEL KAFFE

*er datomærket
topkvalitet*

De får friskmalet kaffe HVER gang - både når De maler selv og når De vælger færdigmalet kaffe i aromasikret pakning. Cirkel kaffe - altid samme konstante topkvalitet og fine smag! P.S. Har De forresten prøvet Guld Cirkel - den helt nye luksuskaffe, blandet af udsøgte Santos-, Costa Rica- og Colombiakager - ellers har De noget til gode, noget godt!

GULD **6⁷⁵**
Færdigmalet
i aromasikret dåse $\frac{1}{4}$ kg netto

BLÅ **5⁴⁵**
 $\frac{1}{2}$ kg netto 10,70 $\frac{1}{4}$ kg netto

HVID **4⁸⁰**
 $\frac{1}{2}$ kg netto 9,40 $\frac{1}{4}$ kg netto

RØD **3⁹⁰**
 $\frac{1}{2}$ kg netto 7,48 $\frac{1}{4}$ kg netto

-OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

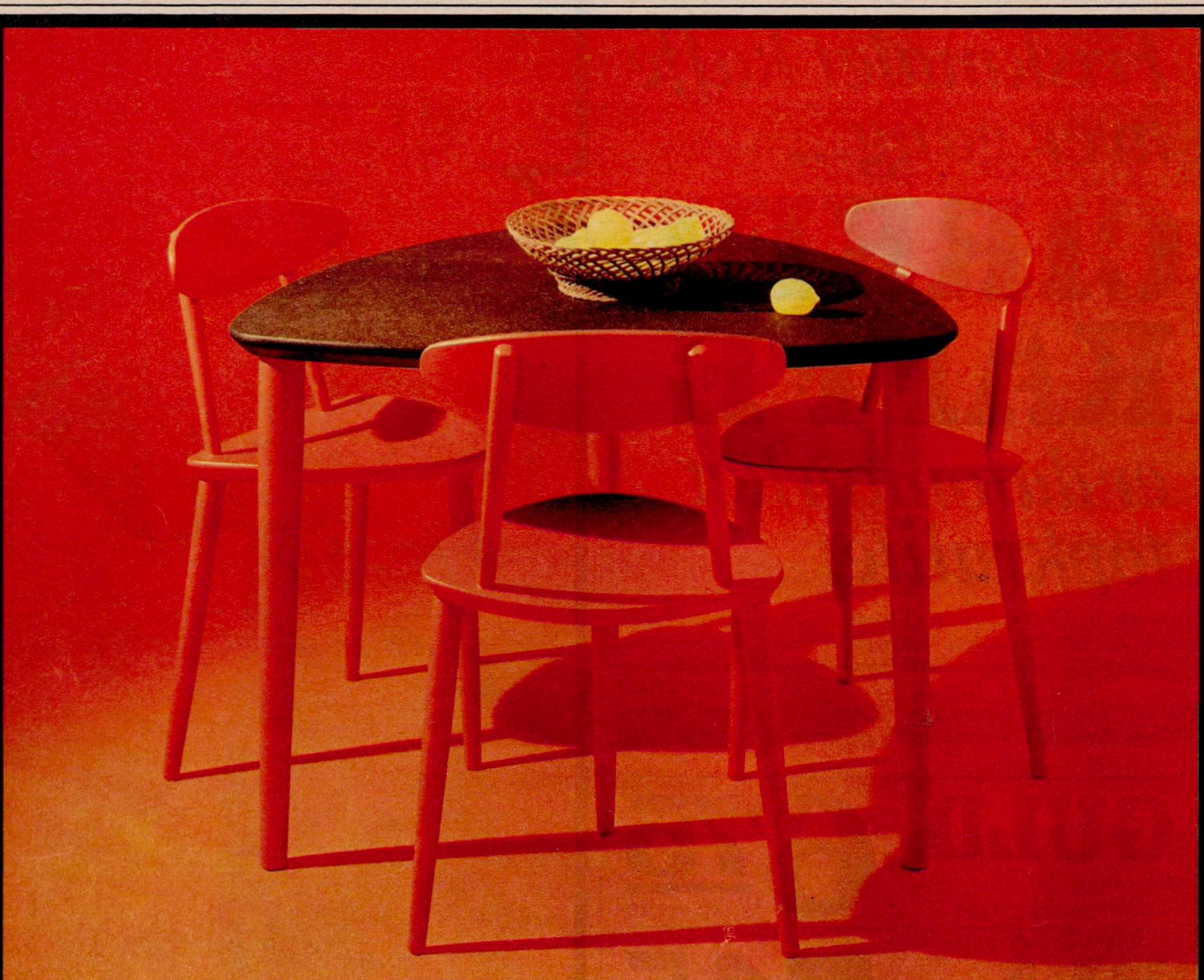

BRUGSEN

Samvirke 42. årgang

Chefredaktør: EGGERT NIELSEN, ansvarshavende. Medarbejdere: Kaj Christiansen, Pia Egholm, Poul Poulsen, Ellen Munkgaard Rasmussen, Vibeke Ramsing, Otto Riis, redaktionschef. Redaktionens adresse: Roskildevej 65, 2620 Albertslund, tlf.: 64 88 11, udenbys: (01) 64 88 66. Udgiver: Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Tryk: Egmont H. Petersen, Gutenberghus. Samvirke påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger der uopfordret indsendes.

GLADSAXE BIBLIOTEKSVÆGEN

HOVEDBIBLIOTEKET
HØJE GLADSAXE TORV 2
2860 SØBORG

Farver og humør...

Sæt kuler på den lille plads - udnyt den med små borde og pindestole i malet eller bejdsset træ.

Bord C 52, 90x90x90 cm, højde 68 cm, kr. 148,00

Stol J 107, 42 cm, kr. 46,00

Møblerne er tegnet af arkitekt M.A.A. Poul M. Volther, og de leveres i sort, hvid, rød eller blålakeret.

Bord C 44, m/bisonplade, 110x70x70 cm, tegnet af arkitekt Jørgen Bækmark, leveres bejdsset i rød, blå, grønt eller i lyslakeret bøg. kr. 168,00

Stol J 46, 40,5 cm, tegnet af arkitekt M.A.A. Poul M. Volther.

Leveres bejdsset i rød, blå eller grønt. . . kr. 47,00

- eller i lyslakeret bøg kr. 42,00

MØBLER

ALBERTSLUND
Roskildevej 45
(01) 64 88 66

ÅRHUS
Vesterbro Torv
(06) 12 90 00

AALBORG
Skalborg
(08) 13 70 20

HOLSTEBRO
Hostrupsvej 9
(07) 42 26 77

ODENSE
Østerbro 41
(09) 11 81 11

VORDINGBORG
Marienbergvej 90
(03) 775 nr. 1655

VEJEN
Arnfredvej
(05) 36 09 44

FDB Møbler fås gennem Brugsen, Anva og HB møbelafdelinger